

Alimentatie: 18 jaar en nu?

Een onderzoek naar de behoeftebepaling van
jongmeerderjarigen

Bijlagen

Student: Hilde Evers
Studentnummer: 2068648

Onderwijsinstelling: Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Opleiding: HBO-Rechten
Afstudeerperiode: 5 september 2016 tot en met 9 december 2016

Afstudeerorganisatie: Het Mediation Buro
Afstudeermentor: mevr. mr. S. Blok

Eerste afstudeerdocent: mevr. mr. E. Spijksma-Meulendijks
Tweede afstudeerdocent: mevr. mr. dr. N. Lavrijssen

Tilburg, januari 2017

Inhoudsopgave

Bijlage A Interview met mediator Simone Blok	3
Bijlage B Interview mediator Laura Kurvers-Vrieling	8
Bijlage C Interview met rechter Rechtbank Zeeland-West-Brabant	13
Bijlage D Interview met mediator Cathelijne van Gijzel	17
Bijlage E Interview met vFAS-advocaat	21
Bijlage F Interview met een cliënt van Het Mediation Buro	25
Bijlage G Vragenlijst mediator	27
Bijlage H E-mail ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	29
Bijlage I Resultaten enquête mbo-studenten	30
Bijlage J Resultaten enquête hbo-studenten	36
Bijlage K Resultaten enquête universitaire studenten	42
Bijlage L Werkblad kosten van jongmeerderjarigen	48
Bijlage M Werkblad inkomsten jongmeerderjarigen	49

Bijlage A Interview met mediator Simone Blok

Uitwerking interview met Simone Blok, mediator bij Het Mediation Buro.

Q = interviewer

A= geïnterviewde

Q: Allereerst, wil je wat vertellen over je loopbaan en hoe je mediator bent geworden?

A: Nou via een hele grote omweg. Ik heb Rechten gestudeerd in Rotterdam en toen dacht ik: ik wil misschien ooit iets met mediation doen, maar ik ben eerst hele andere dingen gaan doen. Ik heb voor een farmaceut gewerkt, sales. Op een dag dacht ik: ik wil er nu iets mee gaan doen. Toen ben ik de opleiding gaan volgen, in eerste instantie wilde ik wat meer in de gezondheidszorg mediator zijn. Gaandeweg het hele leertraject, kwam ik erachter dat ik het hele familierecht mediation wel heel erg leuk vond om te doen. Iedereen zei ook, volgens mij ben je daar ook heel goed in. Toen ben ik de specialisatie tot familiemediator gaan doen. Dat doe ik nu nog steeds.

Q: Ik heb eigenlijk drie hoofdvragen, een over de behoeftevaststelling, een over de draagkracht en tenslotte over hoe de afspraken worden vastgelegd. Zien jullie veel cliënten die gaan scheiden die jongmeerderjarige kinderen hebben?

A: Ja, toch wel. De meeste mensen die scheiden bij ons hebben jongere kinderen, maar het komt zeker voor.

Q: Kun je iets vertellen over hoe jullie cliënten begeleiden die uit elkaar gaan met jongmeerderjarige kinderen en dan vooral met betrekking tot de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie?

A: Nou wat wij eigenlijk doen is dat we aanbieden wat er aan normen zijn. We laten het bij de mensen waar ze uiteindelijk bij aansluiten. Zo hebben ze een beetje een richtlijn, maar ze beslissen zelf welk bedrag het uiteindelijk gaat worden.

Q: Voordat je zo'n gesprek ingaat, bereid je dan zelf die normen die van toepassing zijn voor?

A: Ik geef ze een handreiking van het Nibud ter informatie en ik bespreek het met ze. Van wat kosten jullie kinderen nou eigenlijk.

Q: Bedoel je dan die Nibud normen uit het Rapport Alimentatienormen?

A: Nou dat is een tweede, wat ik net bedoelde zijn niet zo zeer de Nibud-normen. De Nibud-handreiking is gewoon een boekje waarin de kosten van studenten staan. De Nibud-normen vanuit de tabellen waar jij denk ik op doelt, leg ik ook uit aan ze. Dan vertel ik ze dat stel dat de kinderen onder de 18 zijn, dan zijn dit de normen. Dan kunnen ze eventueel ook daarbij aansluiten als ze dat zouden willen. Ik geef ze wel de ruimte om zelf ook na te denken over wat kosten mijn kinderen nou eigenlijk.

Q: Doe je een voorstel voor de hoogte?

A: Nee, dat laat ik ze heel erg zelf doen. Kijk, ik leg altijd wel de berekening neer vanuit de tabellen onder de 18 jaar. Daar houdt het ook wel bij op, zij moeten zelf beslissen of ze daarbij willen aansluiten of dat het anders is in hun situatie.

Q: Hoe gaan de meeste mensen daar dan mee om?

A: De meesten willen toch wel zelf kijken naar wat hun kinderen kosten.

Q: Hebben de studiefinanciering normen nog invloed op de hoogte van de vaststelling van de behoefte?

A: Voor mij niet. Maar goed daar kun je natuurlijk ook bij aansluiten, dat is ook maar weer gewoon een bedrag.

Q: Wat is de reden dat je daarbij niet aansluit?

A: Dat je dan eigenlijk niet zelf de controle hebt als ouders van waar hebben we het eigenlijk over. In mijn begeleiding wil ik graag dat mensen zelf de verantwoordelijkheid nemen. Niet dat ik maar een bedrag neerleg op tafel.

Q: Wat is daarin het verschil tussen de Studiefinanciering normen en de normen uit het Rapport Alimentatienormen?

A: Daarin is eigenlijk voor mij geen verschil, het zijn allebei maar gewoon normen. Ik vind het belangrijk dat ze zelf nadenken over waar hebben het nu eigenlijk over.

Q: Gebruiken jullie nog andere normen die invloed hebben op de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen?

A: Ik gebruik natuurlijk de Hans en Laura normen, want die hebben veel ervaring met alimentatie rekenen. Die vraag ik soms ook weleens aan hen hoe de meeste mensen dit doen. Voor de rest heb ik geen normen waar ik aansluiting bij zoek.

Q: In hoeverre hebben ouders invloed op het vaststellen van de behoefte van hun jongmeerderjarige kinderen?

A: Bij mij aan tafel hebben ze daar wel invloed op. Zij zijn eindverantwoordelijk.

Q: Gaat dat dan ook echt om de behoefte of meer op het uiteindelijke bedrag dat er betaald moet worden.

A: Over de behoefte liggen de mensen meestal niet wakker, over het bedrag dat er uiteindelijk betaald moet worden wel. Qua behoefte sluit ik wel vaak aan bij de Nibud-normen, meestal klopt dat ook wel. Mensen hebben het er niet vaak over, ze zeggen niet dat moet hoger of lager. Het gaat wel vaak over het bedrag dat uiteindelijk betaald moet worden.

Q: In het Rapport van de Expertgroep Alimentatienormen staat een stukje over jongmeerderjarigen. Uit dit stukje tekst zou blijken dat op het moment er zowel jongmeerderjarige als minderjarige kinderen tot het gezin behoren, er uitgegaan moet worden van de situatie dat alle kinderen minderjarig zijn. Hoe pas jij dit toe?

A: Ook hierin kijk ik weer naar mensen zelf. Ik leg dit neer, maar als zij dit anders willen dan zijn ze zelf verantwoordelijk. Dan kan het best zijn dat je voor de minderjarige kinderen aansluit bij de Alimentatienormen en voor de jongmeerderjarige kinderen een eigen interpretatie onderbouwing hebt waarom je voor een bedrag kiest.

Q: Je kunt dus voor de jongmeerderjarige kinderen ook aansluiting zoeken bij de Alimentatienormen?

A: Ja. Als mensen dat prettig en accuraat vinden, dan is dat prima.

Q: Als ik het goed begrijp, leg jij dat onderzoek naar studenten door het Nibud en de alimentatienormen uit het rapport neer. Jij vraagt dan aan cliënten wat zij er zelf van vinden en dan uiteindelijk komen zij dan tot een bedrag.

A: Ja.

Q: Blijkt uit jouw ervaringen dat dat bedrag vaak afwijkt of juist overeenkomt met het bedrag dat van toepassing is op grond van het Rapport Alimentatienormen?

A: Het komt redelijk in de buurt. Het gaat er mij vooral om dat ze zelf het gevoel hebben dat ze erover na hebben gedacht. Het is belangrijk dat mensen niet het gevoel hebben dat het niet iets is dat ik zomaar neerleg en dat ze het daar dan maar mee moeten doen en later denken was het wel zo.

Q: Welke inkomsten van een jongmeerderjarige kunnen nou gezien worden als behoefte verlagend?

A: Ja ook hiervoor geldt bij mij weer, dat laat ik echt bij de mensen zelf. De ene ouder is de andere ouder niet. Sommige ouders zeggen als jij zelf werkt, dan krijg je ook minder. Er zijn ook ouders die zeggen van ja, prima dan heb je een extraatje, dat gaat niet ten koste van de bijdrage die wij uiteindelijk gaan leveren.

Q: Dat is dus heel erg afhankelijk van wat ouders zelf willen?

A: Ja.

Q: Wat is de grote lijn die jij daarin ziet?

A: Hmm, dat vind ik lastig. Ik weet niet of ik daar echt een lijn in zie, mensen zijn echt gewoon heel verschillend. Soms zelfs in 1 relatie, kunnen de ouders daar instaan. Het kan zijn dat de man vindt dat het kind kan gaan werken, maar dat de vrouw sowieso een bijdrage wil leveren. Dus dat vind ik wel lastig om daar iets over te zeggen of ik daar echt een lijn in zie. Het is gewoon heel verschillend, soms al in 1 stel.

Q: Oké, duidelijk.

Q: Dan heb ik nog wat vragen over de draagkracht. Hoe komt de draagkrachtberekening bij de alimentatie van minderjarige terug bij de berekening van de draagkracht om de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen vast te kunnen stellen?

A: Nou in principe leg ik die berekening gewoon neer, als optie. Als ze willen afwijken, dan gaan we daarover praten.

Q: Gebeurt dat weleens?

A: Nee meestal niet, meestal hebben mensen zoiets van: dat klopt wel aardig.

Q: Willen ze dan van de draagkrachtberekening afwijken of van het uiteindelijke bedrag?

A: Van het bedrag uiteindelijk. Daarover willen ze soms weleens zeggen, we doen toch dit omdat we die posten er toch bij hebben.

Q: Gaat dat dan in onderling overleg?

A: Ja, maar aan de draagkracht veranderd eigenlijk niet heel veel.

Q: Is dat een vaststaand feit?

A: Ja.

Q: Ik wilde ook nog vragen in hoeverre ouders zelf invloed hebben op de draagkrachtberekening, maar dat heb je net eigenlijk al verteld. Als ik goed begrijp is de draagkracht een vaststaand feit.

A: Ja, ik vind het ook belangrijk dat die uitgangspunten ook wel duidelijk zijn. Als ze het toch iets anders doen in het uiteindelijke resultaat dat ze gaan bijdragen, dat het wel duidelijk is wat toentertijd de uitgangspunten waren. Waar hadden we het toen over. Wat was de behoefte toen van de kinderen en wat was onze draagkracht toen.

Q: In hoeveel gesprekken gebeurt dit? Jij bereidt dit dan voor en hoeveel gesprekken heb je er dan vervolgens voor nodig om die hele bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie af te spreken?

A: Wat je eigenlijk doet is dat je het ouderschapsplan bespreekt, daar is dit al heel erg op zijn plaats om het te bespreken. Je bespreekt dan ook een alimentatieberekening. Je bespreekt altijd de behoefte, de draagkracht en de alimentatie. Dat bespreek je altijd aan tafel, dus dan zijn al twee bijeenkomsten dat je daar minimaal mee bezig bent. Soms wordt de klap erop, pas later gegeven.

Q: Hoe bedoel je?

A: Wat de precieze bijdrage gaat zijn.

Q: Is dat dan nog een discussiepunt?

A: Meestal niet als je er samen al zo goed over na hebt gedacht. De behoefte komt daarom sowieso terug in het convenant.

Q: Oké. Wordt er in het convenant ook iets geregeld over de situatie dat de kinderen 21 jaar worden en de verlengde onderhoudsplicht stopt?

A: Ja, dat bespreek ik ook altijd met mensen tijdens het ouderschapsplan. Van goh, dit behoort tot de mogelijkheden, hebben jullie daar al weleens over nagedacht. Heel vaak hebben ze daar helemaal niet over nagedacht, soms zie je ook wel dat mensen daar heel anders in staan. Dat neem ik wel standaard mee.

Q: Wat neem je er dan over op in het convenant als ouders de onderhoudsplicht willen verlengen?

A: Nou als kinderen nog studeren en ze halen goede resultaten, dat de ouders zich eraan conformeren om tot de 25 of wat ze dan ook afspreken een bijdrage leveren.

Q: Maar dat is dan wel op voorwaarde dat het kind dan nog studeert?

A: Ja.

Q: Kan het ook dat ouders bijvoorbeeld afspreken dat op het moment dat het kind 21 jaar wordt, opnieuw daarover in gesprek gaan om de bijdrage opnieuw vast te leggen?

A: Ja, dat kan. Als ouders dat willen, dan leggen we dat vast.

Q: Hoe gaat het met minderjarige kinderen, wordt er dan al iets geregeld over het moment dat de kinderen meerderjarig worden?

A: Daar doe ik op dit moment eigenlijk niet zoveel mee. Dan geldt eigenlijk de normale geschillenregeling. Ze kunnen dan terugkomen naar de mediator. Zo vliegen we het meestal aan.

Q: Als er niks wordt geregeld over de situatie dat het kind 18 jaar wordt, loopt de bijdrage dan gewoon door?

A: Ja, dat is het uitvloeisel daarvan. Als ze dan toch een conflict krijgen daarover, dan moet je terugkomen. Ik leg ouders wel altijd uit dat tot 21 jaar een verplichting is. Dat probeer ik altijd al wel mee te geven, maar in hoeverre dat je dat nog weet tzt als je kind twee jaar is dat weet ik niet. Zo lang ben ik nog geen mediator.

Q: Vinden mensen dat lastig om daarover na te denken als ze nog hele jonge kinderen hebben?

A: Ja, maar ik geef het toch altijd heel duidelijk aan.

Q: Als ze bijvoorbeeld iets regelen over dat de ouders de onderhoudsplicht willen verlengen tot bijvoorbeeld 23 jaar of 25 jaar op voorwaarde dat het kind nog studeert en dit wordt opgenomen in het convenant. Kan het kind daar dan ook rechten aan ontlelen?

A: Ja, dat is ook iets dat ik bespreek dan met de ouders. Het heeft wel gevolgen. Als je niks opneemt, dan moet je er gewoon over praten met je ouders.

Q: Als er niks is opgenomen, dan loopt de onderhoudsplicht gewoon tot 21 jaar?

A: Ja, dat is de regeling, dan houdt het op. Daarna is het gewoon: mama/papa willen jullie mij nog helpen.

Q: Heb je als kind daar dan in principe geen recht meer op?

A: Nee, maar als je ouders afspreken dat ze dat wel gaan doen en dat staat zwart op wit en is ondertekend, dan zijn dit bindende afspraken.

Q: Kan een kind een convenant inzien?

A: Dat is iets wat ik ook altijd tegen ouders zeg. Alles wat je opschrijft nu in het ouderschapsplan, als kinderen dat opdiepen uit een la en denken van HE. Dan kunnen ze je daarmee om je oren slaan. Wees je daarvan bewust.

Q: Maar in principe, zien kinderen vaak dat ouderschapsplan of convenant?

A: Nee, in principe niet. Het zijn afspraken tussen de ouders die betrekking hebben op de kinderen. Ouders bespreken wel een hoop met de kinderen als het gaat om de omgang, maar de financiële afspraken bespreken niet alle ouders zo intensief. Het is ook weer heel verschillend.

Q: Als er overeenstemming is bereikt over de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie, hoe worden deze afspraken dan vervolgens vastgelegd?

A: Dat wordt in het convenant vastgelegd.

Q: Staat daarin dan ook de hoogte van de bijdrage vermeld?

A: Ja. Als mensen afgeweken hebben van de normen, dan vraag ik daarbij ook wel onderbouwing.

Q: Wordt die onderbouwing dan toegevoegd aan het convenant of staat dat in het convenant zelf?

A: Vaak als bijlage, ligt eraan wat de ouders zelf maken. Soms is het heel simpel, dan wordt het in het convenant vastgelegd.

Q: Is een behoeftelijstje voldoende?

A: Ja. Als zij dat zelf voldoende vinden, vind ik dat ook voldoende. Tenzij het heel erg afwijkt van de Studiefinancieringsnormen enz. Stel het is normaal 700 euro als je in de tabellen gaat kijken en nu staat er 2 euro, ieder betaalt dan 1 euro. Dan ga ik natuurlijk wel vragen hoe het in elkaar zit.

Q: Oké.

Q: Is er nog een groot verschil tussen een jongmeerderjarige die thuiswonend is of een jongmeerderjarige die uitwonend is? Wordt een thuiswonende jongmeerderjarige eerder als minderjarige beschouwd dan een uitwonende jongmeerderjarige?

A: Dat verschilt ook weer per ouder. Sommige ouders hebben zoiets van je woont dan wel hier, maar je gaat maar gewoon werken en geeft mij kostgeld. Er zijn ouders die hebben zoiets van prima, blijf maar thuis wonen. Leuk dat je werkt, maar dat is toch voor jou.

Q: Tenslotte heb ik nog een vraag. Hebben jullie weleens te maken met een herberekening van de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie?

A: Ik geloof dat ik dat nog nooit hebt gehad. Laura vast wel. Ik ben nog niet zo lang mediator dat ze terugkomen. Dan zou het een nieuwe zaak moeten zijn, dat heb ik nog niet gehad.

Q: Hoe denk je dat de werkwijze dan is?

A: Ik kan me voorstellen dat de communicatie dan tussen de mensen niet zo goed is en dat er iets in de situatie is gewijzigd. Dat is bijvoorbeeld als er veel meer gereisd moet worden, waardoor de kosten omhooggaan. Dan ga je weer opnieuw om tafel met elkaar, mocht het dan niet lukken dan kun je weer een mediator inschakelen.

Q: Oké, dat is duidelijk. Dat waren al mijn vragen, heel erg bedankt.

Bijlage B Interview mediator Laura Kurvers-Vrieling

Uitwerking interview met Laura Kurvers-Vrieling, mediator bij Het Mediation Buro.

Q = interviewer

A= geïnterviewde

Q: Ik wil het interview vooral doen om in kaart te kunnen brengen hoe jullie nu met de kosten van jongmeerderjarigen omgaan. Wil je eerst wat vertellen over je loopbaan en over het werk dat je nu doet.

A: Oh oké, mijn loopbaan. Ik heb eerst iets heel anders gedaan voordat ik mediator werd, dat was werktuigbouwkunde op de HTS en daarna technische bedrijfskunde gestudeerd op de HTS in Dordrecht. Toen heb ik jaren op een ingenieursbureau gewerkt, maar toen mijn man voor zichzelf begon dacht ik h'e dat is grappig. Dat gaat ook over alimentatie en over rekenen, dat kan ik goed ik ga hem daarin meehelpen. Uhm, zodoende ben ik in het financieel advies bij echtscheiding gerold en van financieel advies ben ik de mediation opleiding gaan doen. Langzaam kwam ik dus steeds meer deze kant op. Het financiële spreekt me nog steeds het meeste aan, dat moge duidelijk zijn, maar zo is het wel ontstaan. Nu samen met Simone doe ik Het Mediation Buro in Tilburg. Eerst aan de ringbaan-oost, maar dit is voor ons natuurlijk veel beter. Zodoende dat we hier zitten.

Q: Ik heb eigenlijk drie hoofdvragen, de eerste gaat eigenlijk vooral over de behoeftebepaling van jongmeerderjarigen, dan kort wat over de draagkracht van de ouders en tenslotte over hoe de afspraken die zijn gemaakt worden vastgelegd. Heeft u veel cliënten die gaan scheiden die jongmeerderjarige kinderen hebben of die tijdens de mediation jongmeerderjarig worden?

A: Niet extreem veel. Vaak zie je dan ook dat er ook minderjarige kinderen bij zijn, dus dan is er een mix in. Alleen jongmeerderjarig relatief weinig. Ik weet ook niet precies waarom, maar het komt weleens voor ja.

Q: Kun je wat vertellen over hoe je cliënten begeleidt die uit elkaar gaan die dan jongmeerderjarige kinderen hebben en dan vooral met betrekking tot de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie?

A: Uhm, nou even kijken. Als wat ik net zei, als er kinderen zijn uhm jongmeerderjarig en minderjarig dan ga ik wijk ik niet zo snel af van de Nibud-tabellen, van de behoefte tabellen. Dan stop ik al die kinderen onder een noemer of strek ik ze gelijk en doe alsof het een minderjarig is. Zo ga ik eigenlijk standaard om, zeker als ze thuis wonen. Als uitwonen wil ik daar nog wel anders over denken. Dan hebben de ouders ook vaak een regeling met dat kind en wil ik graag weten hoe ze het nu doen, daar zoek ik dan aansluiting bij. Dus dan kijk ik echt echt specifiek naar wat de ouders al hebben afgesproken. Vaak hebben ze er niets over afgesproken als de kinderen thuis wonen omdat het dan niet zoveel uitmaakt of het kind nou 17 of 18 is, het kind draait gewoon mee in het gezin.

Q: Maken de ouders dan ook vaak geen bedrag over naar het kind?

A: Nee precies, dat maken ze dan vaak niet. De ouders betalen dan soms wel iets meer aan dat kind, bijvoorbeeld ziektekosten. Ziektekosten zijn natuurlijk niet heel hoog, het kind krijgt dan wel vaak de zorgtoeslag en heeft het kind wat extra. Vaak zie je dan ook dat de ouders het collegegeld van het kind betalen.

Q: Geldt dat ook voor boeken?

A: Dat wil het kind nog weleens zelf doen. Vaak hebben die kinderen ook een bijbaantje. Standaard ga ik dus uit van, vaak vraag ik dus mensen wat ze willen en dat is natuurlijk een stukje mediation. Als ze daar helemaal niet over na hebben gedacht, ga ik standaard uit van de Trema-normen als het thuis woont. Als het uitwonend is, dat zie je natuurlijk heel vaak als alle kinderen jongmeerderjarig zijn. Vind ik het lastig omdat je dan ook nog weleens meerderjarige kinderen ziet die al boven de 21 zijn. Uhm dus dan moet je al helemaal gaan kijken hoe je het gaat doen, want vaak willen de mensen die kinderen niet anders behandelen.

Q: De 21 plus kinderen niet anders behandelen dan de jongmeerderjarigen?

A: Precies. Uhm dus dan ga ik meer naar een specifieke regeling en kijk ik naar wat de ouders vinden dat de kinderen nodig hebben. Dan maak ik eigenlijk behoeftelijstjes.

Q: Doen de ouders dat dan of doe jij dat dan?

A: Nee, dat doen de ouders. Vaak hebben ze dit al gedaan in samenspraak met hun kinderen. Dat is veelal bij uitwonend. Uhm en als er een mix is, dan ga ik met de ouders in overleg.

Q: Dus als ik het goed begrijp, dan is het zo dat als er een mix is van minderjarige kinderen en jongmeerderjarige kinderen dat er uit wordt gegaan dat alle kinderen minderjarig zijn, vooral in het geval als alle kinderen nog thuiswonend zijn. Uhm mocht het zo zijn dat een jongmeerderjarig kind uitwonend is dan ga niet zo snel uit van de Trema-normen.

A: Een enkele keer als de ouders echt niks zelf kunnen bedenken.

Q: De bal ligt dus eigenlijk bij de ouders, die moet met een voorstel komen.

A: Ja, meestal hebben de ouders al iets met hun kind afgesproken. Dat willen ze vaak zo houden.

Q: Als de ouders nog niks hebben afgesproken, dan ga je toch uit van de alimentatienormen?

A: Probeer ik dan houvast in te zoeken, soms haal ik het Nibud lijstje erbij om te kijken wat kost een studerend HBO/WO kind of een kind dat op het MBO zit.

Q: Want zoeken jullie ook wel eens aansluiting bij de Studiefinanciering normen?

A: Volgens mij is dat hetzelfde lijstje.

Q: Ik heb het boekje van het Nibud gezien en dat was echt een onderzoek naar studenten, maar volgens mij wordt er daar geen onderscheid gemaakt tussen MBO of hoger onderwijs. De Studiefinanciering normen staan dacht ik op de website van de Belastingdienst.

A: Ja, die bedoel ik. Die zijn dan maatgevend, daar gaat dit over. Daar wordt onderscheid gemaakt tussen wat je studeert en of je uitwonend of thuiswonend bent. Voor thuiswonend ongeveer € 500,- en voor uitwonend ongeveer € 900,- tot € 1.000,-.

Q: En die gebruik je dan ook weleens bij de jongmeerderjarigen?

A: Ja, moeilijker. Vind ik lastiger omdat je vaak dan wel moet kijken naar wat ze al vanuit de overheid krijgen, wat verdienen ze er zelf bij, wat hebben ze nog nodig. Ik vind het moeilijk om hun behoefte dan te bepalen.

Q: Want wat zie je als behoefte verlagend?

A: Ja moeilijke vraag. Ik denk sowieso iets wat ze vanuit de overheid krijgen.

Q: Wat ze niet terug hoeven te betalen?

A: Wat ze niet terug hoeven te betalen, precies.

Q: Zo'n basisbeurs dan?

A: Ja zo'n basisbeurs die vroeger natuurlijk niet terug betaald hoefde te worden en een aanvullende die je ook kreeg als je gewoon netjes studeerde als je je diploma behaalde. Daar ga ik dan maar gewoon vanuit, dus dat gaat er dan vanaf. Dan hadden ze vaak nog een bijbaantje, dat kon er dan ook wel vanaf. Moest natuurlijk niet te gek zijn, daarmee bedoel ik dat ze niet fulltime hoeven te werken. Het is een bijbaantje. Daar praat je dan normaal over.

Q: En zorgtoeslag?

A: Ja, dat vind ik ook.

Q: Een studielening niet?

A: Nee, dat is natuurlijk wel moeilijk want nu is dat veranderd. Ik heb daar zelf nog niet heel goed beeld van hoe mee om te gaan met dat leenstelsel. Dat weet ik nog niet, ik denk dat ik daar per casus nog over na moet denken.

Q: In hoeverre hebben ouders zelf invloed op het vaststellen van de behoefte van hun jongmeerderjarigen? Daar heb je natuurlijk al wel een beetje antwoord op gegeven.

A: Ja, uhm eigenlijk is het tussen de ouders en de jongmeerderjarige. Hoeveel heb je nou nodig. Maar veel ouders vinden het natuurlijk raar om met hun kind te gaan onderhandelen, al is het ook niet zo raar. Ook die kinderen zullen naar aanleiding van de scheiding er waarschijnlijk op achteruit gaan. Dus er moet soms ook wel eens een gesprek volgen. Uhm maar de ouders zijn er natuurlijk uhm kunnen natuurlijk zeggen dit vinden wij dat ze nodig

hebben, dit krijgen ze. Dat is een beetje anders dan behoefte, maar behoefte vinden ouders sowieso al een moeilijk begrip. Het kind kan natuurlijk zeggen: daar ben ik het niet mee eens. In de mediation hoor je dat niet zoveel.

Q: Heb je dat weleens meegemaakt dat een kind dan echt aangeeft van hier ben ik het niet mee eens?

A: Nee, meer dat ouders onderling daar ruzie over hebben. Dat de ene ouder zegt dat hij vindt dat de kinderen er een beetje op achteruit moeten gaan en dat de andere ouder zegt: nee, ik wil er alles aan doen dat het kind hetzelfde krijgt als dat hij tijdens het huwelijk of samenwoning gewend was.

Q: Hoe sta jij als mediator daarin?

A: Ligt eraan hoe realistisch of onrealistisch dit is. Soms zie ik ook wel dat het geld er ook gewoon niet meer is. Waar moet je het dan vandaan halen.

Q: Dat komt dan bij de draagkrachtberekening naar boven?

A: Ja, precies.

Q: Heeft dat dan ook invloed op de behoeftevaststelling? Uhm als ouders bijvoorbeeld aangeven dat voor de echtscheiding of voor de relatiebreuk er zoveel geld aan dat kind werd besteed, maar dat na de echtscheiding dat niet meer gaat. Wordt de behoefte van de jongmeerderjarige ook lager?

A: Nee, de behoefte gaat over hoe het voor de scheiding was. Zo zou het eigenlijk moeten, maar het is moeilijk zo'n punt. Ja, dat vind ik een moeilijke vraag draagkracht en behoefte. Draagkracht is makkelijker daarin. Draagkracht kun je berekenen en bij behoefte ga je of naar de tabellen of de DUO norm of het eigen lijstje van de ouders.

Q: Dan had ik nog een vraag over het Rapport van de Expertgroep Alimentatienormen. Daaruit blijkt dat indien er minderjarige kinderen tot het gezin behoren, er voor de jongmeerderjarige kinderen uitgegaan kan worden dat zij ook minderjarig zijn. Uhm, volgens mij heb je daar net al wat over gezegd.

A: Ja, dat gebruik ik ook.

Q: Dat pas je ook zo toe?

A: Ja, dat pas ik precies zo toe.

Q: Uhm, kun je misschien kort wat vertellen over het proces eigenlijk van de behoeftebepaling. Hoeveel gesprekken zijn daar ongeveer voor nodig?

A: Daar zijn niet zoveel gesprekken voor nodig, meestal is dat in 1 gesprek duidelijk. Daarna de draagkracht is vaak een groter issue.

Q: Hoe zit dat, vertel je dan van tevoren daarover dat die behoefte bepaald moet worden of hoe gaat dat in zijn werk?

A: Nee, ik vraag meestal of ze al nagedacht hebben over wat ze met de kinderen willen afspreken of dat ze daar al met de kinderen over gepraat hebben. Waar staan jullie, wat heb je al wel of niet besproken. Uhm ik maak het soms niet zo technisch voor ze dat er een heel verschil tussen behoefte en draagkracht zit. Ligt eraan hoever ouders uit elkaar staan. Nee, dit gaat vaak in 1 gesprek en daarna ga ik het nog een keer herhalen over de draagkracht. Vaak gaat het over het bedrag dat bijgedragen moet worden. En of ze het bedrag tot 21 jaar willen houden of nog langer. Dat is wel vaak een discussiepunt.

Q: Dat kunnen ze wel in het convenant of in het ouderschapsplan opnemen dat ze langer blijven betalen?

A: Ja.

Q: Doen zij dit dan onder bepaalde voorwaarden?

A: Nee, je geeft je kind rechten. Het is een derdenbeding. Je geeft je kind rechten dat de ouders tot een bepaalde leeftijd bijdragen, wel onder de voorwaarde dat ze studeren. Dat ze een beroepsopleiding doen en niet op de bank zitten.

Q: Dat geldt allemaal voor na 21 jaar?

A: Ja, tot 21 hoeft een kind geen behoefteigheid aan te tonen en uhm zijn ouders verplicht om bij te dragen.

Q: Voordat je zo'n gesprek eigenlijk ingaat van wat kost jullie kind nou eigenlijk, heb je dan al gekeken waar dat kind eigenlijk in die Nibud-tabellen zit?

A: Nee. Ik ken die kosten kinderen tabel al redelijk goed uit mijn hoofd en die DUO-normen zijn niet zo spannend, dat ligt rond de € 900-1000,-. Dus dat hoef ik niet meer voor te bereiden, vroeger zal ik dat wel gedaan hebben.

Q: Uhm, dat waren eigenlijk mijn vragen over de behoefte vaststelling. Dan vraag ik me eigenlijk nog af: komt de draagkrachtberekening van de alimentatie bij de minderjarige terug bij de bijdrage voor de jongmeerderjarige?

A: Deze verschilt niet. De draagkracht verdeel ik over de kinderen.

Q: Dat maakt verder niet uit of ze nou minderjarig zijn of jongmeerderjarig?

A: De behoefte maakt wel uit. Als de jongmeerderjarige nou meer behoefte heeft dan de minderjarige, dan wordt de draagkracht op een andere verdeeld. Het gaat om de percentages. Als kind 1 en 2 bijvoorbeeld € 300 behoefte hebben en kind 3 heeft € 600,- behoefte, dan krijgen kinderen 1 en 2 ieder 25% en kind 3 krijgt 50% van de draagkracht. De zorgkorting moet je er ook nog in verwerken.

Q: De draagkrachtberekening die in het Rapport Alimentatienormen staat wordt voor beide groepen gebruikt?

A: Ja, je berekent gewoon de draagkracht van iemand, die verdeel je over de behoefte. Als er nog een stiefkind is, dan telt die ook mee. Je verdeelt de draagkracht.

Q: In hoeverre hebben ouders zelf invloed op de draagkrachtberekening?

A: Uhm, ze kunnen samen beslissen dat ze meer betalen dan wat uit de draagkrachtberekening komt. Het geld moet er uiteindelijk wel zijn.

Q: Dus als ik het goed begrijp hebben ze geen invloed op de draagkrachtberekening, maar wel op het uiteindelijke bedrag dat er betaald moet worden.

A: Ja precies, daar praten mensen over. Het gaat om het bedrag dat zij aan de ander moeten betalen of aan het kind moet betalen. Hoeveel komt er netto in het potje.

Q: Tenslotte heb ik nog een aantal vragen over hoe de afspraken worden vastgelegd. Hoe worden de afspraken omtrent de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen vastgelegd bij mediation?

A: Met een artikel in het convenant.

Q: Wordt daarin dan precies uitgelegd wat er wordt bijgedragen?

A: Nee, daarin wordt volgens mij alleen de behoefte en de bijdrage vastgelegd. En per wanneer en tot wanneer. En dat er indexatie is.

Q: Hoe zit het met de verplichting om iets te regelen voor de jongmeerderjarige kinderen in het convenant?

A: Nee, dat is volgens mij niet verplicht. Het is eigenlijk een afspraak tussen ouders en kind. Het kind krijgt rechten door de afspraken in het convenant. Daarom staat het ook niet in het ouderschapsplan, het is niet verplicht.

Q: Dat ouderschapsplan geldt echt puur voor minderjarigen?

A: Ja.

Q: Heb je weleens meegemaakt dat ouders niks willen regelen voor de jongmeerderjarige kinderen?

A: Ja, uhm met name als de kinderen niet studeren en op de bankhangen.

Q: Toch blijven de ouders verplicht het kind te onderhouden, hoe wordt dit dan opgelost?

A: Kinderen verhuizen gewoon mee met een van de ouders. Uhm ouders gaan het dan onderling wel een beetje regelen.

Q: Krijgt de ouder waarbij het kind dan gaat wonen alle kosten van het kind? Hoe lossen de ouders dit dan op?

A: Ja, ik heb een keer gehad dat een jongen niks deed. Hij deed een studie, maar werd van de studie afgeschopt en deed dan weer niks. Die vader was helemaal niet meer van plan om te gaan betalen, de moeder zei kom maar.

Q: Wordt er dan niks opgenomen in het convenant?

A: Nee, er wordt genoemd dat het kind bestaat, maar daar houdt het mee op. Er werd geen regeling getroffen. Het kind deed gewoon helemaal niks.

Q: Was dat het enige jongmeerderjarige kind in het gezin?

A: Dat was het enige jongmeerderjarige kind, de andere kinderen waren minderjarig.

Q: Verschilt de werkwijze met betrekking tot het vaststellen van de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarige kinderen als het gaat om een herberekening?

A: Oeh, dat maak ik niet zo heel veel mee. Bij een herberekening is de behoefte al vastgelegd. Je kunt dan uitgaan van die behoefte. Je kan de behoefte van de scheiding gaan nemen, of je kan natuurlijk aansluiting zoeken bij de Studiefinanciering normen. Wat je dan ook weleens ziet omdat het kind uitwonend is geworden. Dan wordt alleen de draagkracht berekend. Dit zijn meer berekening op tegengesteld belang. Ik kom deze herberekeningen bij mediation niet veel tegen, ik zie ze wel in alimentatie berekeningen. Die zijn allemaal op tegenspraak. Je zit dan aan 1 kant, dus dan kijk je wat het beste uitpakt voor die persoon. Dan gaat het vaak om draagkracht, kan hij het betalen of niet. Over de behoefte is dan vaak een minder groot geschil.

Q: De behoefte wordt dan gebruik van voor de scheiding, of als er gewijzigde omstandigheden zijn wordt behoefte opnieuw vastgesteld op basis van de alimentatienormen, de studiefinanciering normen of aan de hand van een eigen behoeftelijstje. Begrijp ik dit zo goed?

A: Ja, eigen behoeftelijstjes zie je altijd veel. Het kind procedeert vaak tegen de vader dat hij geld wil.

Q: Komen er ook daadwerkelijk jongmeerderjarige kinderen naar jou toe?

A: Nee, het zijn de advocaten die mij een berekening laten maken. Dat is niet in het kader van mijn werkzaamheden voor Het Mediation Buro. Ik heb geen jongmeerderjarige kinderen die bij mij komen.

Q: Gaan die jongmeerderjarigen zelf naar een advocaat waarvoor jij dan een berekening maakt?

A: Ja, precies. Dat is vanuit advies werk. Bij mediation komt dat niet zoveel als herberekening voor.

Q: Komen bij mediation ouders niet terug voor een herberekening?

A: Nee.

Q: En dan mijn laatste vraag: in het geval dat er een kind van 15, 16, 17 jaar in het gezin aanwezig is, wordt er dan al ingegaan op de situatie dat het kind 18 jaar wordt tijdens de mediaton?

A: Nee, bij mij niet. Ik weet niet hoe dat bij anderen is. Ik heb het er wel met mensen over of hun kinderen gaan studeren en of ze hier een potje voor hebben. Uhm, maar voor mensen is dat vaak ver weg. Er wordt eigenlijk gezegd dat de bijdrage die de moeder nu ontvangt, vanaf 18 jaar naar het kind gaat. Als het kind zich er niet tegen verzet, dan gaat alles gewoon door zoals het was. Behalve als het kind uitwonend is, dan gaat de bijdrage naar het kind. De vastgestelde bijdrage loopt door nadat het kind 18 jaar is geworden, dat wordt vastgelegd.

Q: Het is dus afhankelijk of de bijdrage nog naar de verzorgende ouder gaat of naar het kind zelf?

A: Ja, precies. Als het kind de bijdrage opeist, altijd naar het kind. Meestal vinden de kinderen het wel prima wat de ouders hebben afgesproken. Er wordt geen specifiek nieuw bedrag die dan gaat gelden vastgelegd, dat is vaak ook te ver weg. Als er een kind echt bijna 18 is, dan wordt het al iets concreter. Als het heel erg speelt, zou ik erop ingaan.

Bijlage C Interview met rechter Rechtbank Zeeland-West-Brabant¹

Uitwerking interview rechter Rechtbank Zeeland-West-Brabant.

Kunt u wat meer vertellen over uw loopbaan en werk?

Na haar studie is de geïnterviewde gaan werken als advocaat. Na een aantal jaar is de geïnterviewde zich steeds meer gaan specialiseren op het gebied van personen- en familierecht en is haar procespraktijk steeds meer aangevuld met een bemiddelingspraktijk op familierechtelijk gebied. Het aantal gerechtelijke procedures liep terug. Na een aantal jaren als rechter-plaatsvervanger te hebben gewerkt, heeft zij in 2009 definitief de overstap gemaakt naar de rechtspraak. Als rechter bij team familie houdt zij zich bezig met echtscheidingen en alles wat daarmee samenhangt.

Treft u vaak casussen waarin ouders gaan scheiden of uit elkaar met jongmeerderjarige kinderen?

Als tijdens de echtscheidingsprocedure een minderjarig kind meerderjarig wordt dan zal de jongmeerderjarige, omdat deze zelf procesbevoegd is geworden, een volmacht dienen te verlenen aan een van zijn ouders om als gemachtigde voor hem in de procedure verder op te treden. In dat geval wordt ook een voorziening gegeven in de uitspraak voor de inmiddels jongmeerderjarige. Dat komt regelmatig voor.

Als een kind op het moment van de echtscheidingsprocedure al jongmeerderjarig is, dient het kind zelf een procedure te starten tegen de ouders. De geïnterviewde geeft aan dat dat niet vaak gebeurt. Er wordt dan, als partijen zelf niets afspreken, in de echtscheidingsbeschikking niets geregeld omtrent de financiën van de jongmeerderjarige. Geïnterviewde zegt vaker de situatie tegen te komen waarin de jongmeerderjarige een wijziging van de ouderlijke bijdrage (die tijdens de minderjarigheid is vastgesteld en doorloopt na het bereiken van de 18-jarige leeftijd) verzoekt omdat er sprake is van gewijzigde omstandigheden in een later stadium.

Wat is uw rol als rechter bij het vaststellen van de behoefte van de jongmeerderjarige?

De geïnterviewde geeft aan dat zij als rechter, indien de hoogte van de behoefte in geschil is, zelf de behoefte van de jongmeerderjarige vaststelt. Over de te hanteren berekeningswijze is zij wel afhankelijk van wat partijen aanvoeren. Indien de ene partij aangeeft dat voor de behoeftebepaling bijvoorbeeld aansluiting gezocht moet worden bij de WSF-normen dan zal de rechter hierin meegaan. Op het moment dat partijen het oneens zijn over de wijze waarop de behoefte vastgesteld dient te worden, is het aan de rechter om te beoordelen welke berekeningswijze het meest recht doet aan de betreffende situatie. De rechter doet dit aan de hand van de informatie die zij krijgt van partijen (in stukken en op zitting).

Waar baseert u de vaststelling van de behoefte van de jongmeerderjarige op?

De geïnterviewde geeft aan dat er grosso modo drie berekeningswijzen zijn om de behoefte van een jongmeerderjarige vast te stellen, namelijk:

- *Door middel van een behoeftelijstje opgesteld door de jongmeerderjarigen met daarbij stukken die het behoeftelijstje onderbouwen.*
- *Er kan aansluiting worden gezocht bij de WSF-norm. Deze WSF-norm bestaat uit verschillende componenten. In sommige situaties zijn deze componenten allemaal relevant, maar het is ook mogelijk om uit de WSF-norm kosten (componenten) te schrappen omdat de betreffende jongmeerderjarige deze kosten niet heeft.*

¹ Het interview is wel opgenomen, de geïnterviewde wilde echter niet dat het interview volledig getranscribeerd werd. Het uitgewerkte interview is ter controle nog naar de geïnterviewde gestuurd voor goedkeuring. De opname van het interview is in het bezit van de onderzoeker.

- *In sommige gevallen wordt er voor de behoefteberekening van jongmeerderjarigen aansluiting gezocht bij de tabellen eigen bijdrage kosten van kinderen (Nibud tabellen) voor een minderjarige en welk zijn beschreven (en opgenomen) in het Rapport van de Expertgroep Alimentatienormen. Soms is het redelijk om uit te gaan van de normen voor een minderjarige, dit kan bijvoorbeeld voorkomen als een jongmeerderjarige nog onderwijs volgt aan de middelbare school en de situatie eigenlijk bijna vergelijkbaar is met de situatie tijdens de minderjarigheid.*

Het is echt maatwerk, het gaat erom wat in dat geval en gelet op de aangevoerde stellingen van partijen, redelijk en rechtvaardig is. Geïnterviewde meent wel te zien dat in de meeste gevallen aansluiting wordt gezocht bij de WSF-normen.

Wat voor invloed heeft een jongmeerderjarige zelf op het vaststellen van de behoefte?
Geïnterviewde heeft hierop geantwoord dat jongmeerderjarigen zelf een behoeftelijst kunnen aandragen met daarbij stukken die de behoeftelijst onderbouwen. De jongmeerderjarige moet duidelijk aangeven wat de kosten zijn en waarom hij deze kosten heeft. Als een jongmeerderjarige zo'n behoeftelijst aanvoert, dan zal de rechter daarop verder gaan. Op het moment dat de ouder het niet eens is met het aantal kostenposten en de hoogte daarvan dan zal de rechter hierover een beslissing nemen. Is een post bijvoorbeeld voldoende aangetoond en zijn de bedragen redelijk?

Uit het Rapport van de Expertgroep Alimentatienormen blijkt dat indien er ook minderjarige kinderen tot het gezin behoren, er uitgegaan kan worden van de situatie dat alle kinderen minderjarig zijn. Hoe pas u dit toe?

Geïnterviewde geeft aan dat doorgaans, als je de behoefte van een minderjarige gaat berekenen, je bij het raadplegen van de tabel bij het aantal kinderen uitgaat van het totaal van alle kinderen (minder- of jongmeerderjarig) in het gezin. De jongmeerderjarige kinderen die tot het gezin behoren worden dan ook meegerekend. Dit wordt gedaan om tot het juiste behoeftebedrag in de Nibud-tabellen te komen. Voor de behoefte van een minderjarige is het namelijk van belang hoeveel kinderen tot het gezin behoren. Er wordt op pagina 7 van het Rapport Alimentatienormen niet bedoeld dat indien er zowel minderjarige als jongmeerderjarige kinderen tot het gezin behoren, de behoefte van de jongmeerderjarigen aan de hand van de eigen bijdrage in de kosten van de kinderen, welke zijn opgenomen in het Rapport Alimentatienormen, kan worden vastgesteld.

Gebruikt u naast de WSF-normen en de Nibud-tabellen die bij het Rapport Alimentatienormen nog andere normen die u toepast bij het vaststellen van de behoefte van jongmeerderjarigen?

Geïnterviewde geeft aan dat zij bij het bepalen van de behoefte in beginsel geen andere normen toepast dan de WSF-normen en de behoeftetabellen van het Nibud, tenzij partijen met een lijstje komen. Er zullen vast mensen zijn die in onderling overleg afspraken maken omtrent de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie die andere normen/uitgangspunten gebruiken of helemaal geen onderbouwing geven, maar dat is aan partijen. Als je als rechter iets moet bepalen, worden voornoemde drie varianten voor de berekening van de bijdrage voor de jong-meerderjarige doorgaans als uitgangspunt genomen de WSF-normen, de Nibud tabellen en het behoeftelijstje van de jongmeerderjarige.

Welke inkomsten zijn behoefte verlagend?

De geïnterviewde heeft hierop geantwoord dat de basisbeurs en de aanvullende beurs van het oude studiefinancieringsstelsel als behoefte verlagend werden aangemerkt. Voor het nieuwe studiefinancieringsstelsel worden doorgaans bijdragen in de vorm van een leningen niet als behoefte verlagend aangemerkt; het moet namelijk worden terugbetaald. Bij niet substantiële inkomsten, bijvoorbeeld geringe inkomsten uit een bijbaan, zie je in de rechtspraak dat deze doorgaans niet als behoefte verlagend worden aangemerkt. Voor

jongmeerderjarigen die fulltime werken, kan dat anders liggen. Op het moment dat een jongmeerderjarige werkt en in zijn eigen levensonderhoud kan voorzien, kan het redelijker zijn om deze inkomsten wel in het geheel als behoefte verlagend aan te merken. Een ouder kan echter niet als verweer zeggen tegen een jongmeerderjarige dat hij meer moet gaan werken om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien, zodat de ouder dan niets meer hoeft te betalen.

Wat betreft de zorgtoeslag zijn er verschillende opvattingen in de rechtspraak over of deze behoefte verlagend is. De geïnterviewde geeft aan dat de meest voorkomende opvatting is dat de zorgtoeslag inkomensafhankelijk is en een subsidiaire inkomstenbron en dat deze om die reden niet behoefte verlagend is. Er zijn echter ook uitspraken te vinden waarbij de zorgtoeslag wel als behoefte verlagend wordt aangemerkt.

Wat is uw rol als rechter bij de draagkrachtberekening?

De geïnterviewde geeft aan dat zij nadat de behoefte is vastgesteld, de draagkracht van beide ouders gaat berekenen. De draagkracht wordt berekend op basis van de formule die wordt gebruikt bij de berekening van kinderalimentatie. Lasten zijn forfaitair in de formule opgenomen en met name zijn van belang de inkomsten. Het netto besteedbaar inkomen van beide ouders wordt aan de hand van een berekening vastgesteld. Dit NBI wordt in de formule ingevuld en het resultaat van deze formule is de draagkracht van die ouder. Voor beide ouders moet dus afzonderlijk van elkaar zo'n berekening worden gemaakt, met ieders NBI. Uiteindelijk heb je twee berekeningen van de draagkracht van ieder van de ouders.

Hoe komt de draagkrachtberekening van de alimentatie bij minderjarigen terug bij het berekenen van de draagkracht bij de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen?

De geïnterviewde geeft aan dat de wijze waarop de draagkracht wordt berekend bij kinderalimentatie ook doorgaans wordt toegepast bij de berekening van de draagkracht in het kader van het vaststellen van een bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen.

In hoeverre hebben ouders zelf invloed op de draagkrachtberekening?

Geïnterviewde heeft hierop geantwoord dat partijen onderbouwd kunnen aanvoeren dat in sommige gevallen met bepaalde kostenposten (extra) rekening gehouden moet worden. Het is dan aan de rechter om te beoordelen (als de andere partij het betwist) of met deze kostenpost rekening dient te worden gehouden.

Gelet op het rapport Alimentatienormen en het forfaitaire systeem (formule) met betrekking tot de kinderalimentatie heb je grosso modo twee mogelijkheden om van de formule voor de berekening van de draagkracht af te wijken, dit kan in de volgende gevallen:

- *Als er sprake is van niet verwijtbare niet vermijdbare lasten. Dat betreft bijv. een schuld die tijdens het huwelijk of het samenleven is ontstaan en waaruit aflossingsverplichtingen zijn ontstaan. Deze lasten kunnen in de formule worden verwerkt door deze formule zogenaamd "op te plussen".*
- *Ook kan er een beroep worden gedaan op de aanvaardbaarheidstoets. Daar ligt een uitbereide berekening aan ten grondslag. Geïnterviewde zegt dat deze aanvaardbaarheidstoets vaak niet slaagt omdat het cijfermatig niet goed wordt onderbouwd en er vaak ook geen stukken zijn.*

Hoe worden afspraken vastgelegd bij mediation?

Als partijen door middel van mediation tot afspraken zijn gekomen, worden deze afspraken in een convenant of ouderschapsplan vastgelegd. Er kan een artikel in worden opgenomen waarin iets wordt geregeld voor de situatie dat het minderjarige kind 18 jaar wordt. In de meeste gevallen blijft het bedrag van de ouderlijke bijdrage hetzelfde, maar soms kiezen ouders ervoor om het bedrag nader vast te stellen op basis van de omstandigheden die dan gelden.

Hoe wordt de behoeftebepaling, draagkrachtberekening en de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie vastgelegd in een gerechtelijke procedure?

Geïnterviewde heeft hierop geantwoord dat in de beschikking wordt omschreven hoe de rechtbank tot de behoefte en de draagkracht van vader en moeder komt en dat, als de draagkracht van beide ouders hoger is dan de vastgestelde behoefte, er ook nog een draagkrachtvergelijking wordt gemaakt. Uit deze vergelijking komt dan uiteindelijk een bedrag uit dat de ouder moet betalen aan de jongmeerderjarige. Het te betalen bedrag wordt dan vastgelegd in een beschikking. Jongmeerderjarigen hebben dan een executoriale titel die jegens de ouders ten uitvoer kan worden gelegd.

Verschilt de werkwijze als het gaat om een herberekening van de bijdrage van de ouders in de kosten van levensonderhoud en studie?

Als er op een later moment een gerechtelijke procedure wordt gevoerd omtrent de kinderalimentatie (omdat er bijvoorbeeld een wijziging is in de financiële omstandigheden van degene die moet betalen) wordt er normaal gesproken bij de vaststelling van de behoefte uitgegaan van de financiële situatie ten tijde van het huwelijk. Dat is anders als het gaat om een jongmeerderjarige die een verzoek doet tot wijziging van de ouderlijke bijdrage; de behoefte van de jongmeerderjarige is vaak echt anders dan toen het kind minderjarig was. Dan wordt er doorgaans niet uit gegaan van de behoefte die van toepassing was tijdens het huwelijk, maar wordt de behoefte van de jongmeerderjarige opnieuw vastgesteld.

Indien er minderjarige kinderen in het gezin aanwezig zijn die binnen afzienbare tijd 18 jaar worden, gaat u dan tijdens de procedure al in op de situatie dat de kinderen 18 jaar worden?

Geïnterviewde geeft aan dat er in beginsel niet een berekening wordt gemaakt voor de situatie dat een tijdens de echtscheidingsprocedure nog minderjarig kind na verloop van tijd meerderjarig wordt. Er kan niet worden vooruitgelopen op de toekomstige situatie; het is niet duidelijk wat dan alle relevante financiële omstandigheden zijn. Zo is het bijvoorbeeld onzeker of het kind gaat studeren of fulltime gaat werken, of hoe de financiële situatie van de ouders op dat moment is.

In principe loopt de bijdrage die geldt tijdens de minderjarigheid van het kind gewoon door bij het bereiken van de meerderjarigheid, alleen de rechthebbende van de bijdrage verandert. Als tijdens een echtscheidingsprocedure het binnen afzienbare tijd is dat een jongmeerderjarige meerderjarig wordt, dan kun je proberen om met partijen het daarover te hebben op zitting. Wellicht kunnen zij daar dan zelf afspraken overmaken. Die afspraak kan wel in de beschikking komen.

Bijlage D Interview met mediator Cathelijne van Gijzel

Uitwerking interview met mediator Cathelijne van Gijzel.

Q = interviewer

A = geïnterviewde

Q: Hallo, goedemorgen. Allereerst heel erg bedankt voor uw tijd. Vindt u het goed als ik het interview opneem en het interview van A-Z uitschrijf?

A: Ja hoor, geen probleem.

Q: Mag ik uw naam erbij vermelden?

A: Ja hoor, dat maakt niets uit.

Q: Ik wil graag weten hoe u met de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen omgaat als mediator. Ik doe namelijk onderzoek naar de behoeftevaststelling van jongmeerderjarigen omdat hiervoor geen duidelijke richtlijnen zijn. Zou u eerst wat kunnen vertellen over uw loopbaan en werk?

A: Uhm, nou ik ben 10 jaar geleden de opleiding tot mediator gaan doen. Daarna ben ik in eerste instantie zelfstandig aan de slag gegaan als freelance. Vervolgens ben ik in dienst getreden bij een advocatenkantoor. In die tijd had je nog verschillen in de mediation tussen geregistreerd en gecertificeerd, toen ben ik me gaan certificeren. Nou ja goed, dan krijg je natuurlijk zaken van mensen die aan de balie komen of bellen, maar ook zaken van het Juridisch Loket, rechtbank of van een rechtsbijstandverzekering zoals DAS. Dus zo kwam ik eigenlijk aan mijn zaken, daardoor had ik een fulltime werkweek. Ik ben op een gegeven moment naast het familierecht waarin ik voornamelijk echtscheidingen, omgangsregelingen en alimentatiekwesties deed, me verder gaan specialiseren in strafrecht en mediation. Die opleiding ben ik ook gaan doen, dat is nu 3 jaar geleden zo'n beetje. Dus laat maar zeggen dat mijn specialisaties familierecht en strafrecht zijn.

Q: Oké, dankjewel. Werkt u nu nog als mediator bij dat advocatenkantoor?

A: Nee, niet meer. Ik ben er een tijdje tussenuit geweest, nu ben ik met Hans aan het samenwerken.

Q: Heeft u veel cliënten gehad die ging scheiden met jongmeerderjarige kinderen?

A: Dat viel wel mee, ik heb even gekeken naar het aantal zaken. Ik denk dat het er een stuk of 20 zijn.

Q: Kunt u misschien iets vertellen over hoe u de cliënten met jongmeerderjarige kinderen hebt begeleid en dan vooral met betrekking tot de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie?

A: In de meeste gevallen waren de kinderen half aan het werk of al helemaal aan het werk, maar wilde de ouders toch nog wel alimentatie vaststellen. Dan maakt ik gewoon een alimentatieberekening in INA en een behoefteberekening. Op basis wat daaruit komt leg ik bijvoorbeeld vast dat bijvoorbeeld zolang de kinderen nog niet volledig aan het werk waren of dat ze nog in huis woonden, dat er gewoon kinderalimentatie betaald werd.

Q: Legde u deze alimentatieberekening dan neer bij de ouders en hadden jullie het daar dan over?

A: Ja.

Q: Mag ik vragen bij welke normen u aansluiting heeft gezocht om de behoefte van de jongmeerderjarige vast te stellen?

A: Uhm, nou ja ik heb gewoon de mensen vaak laten berekenen wat zij bijvoorbeeld maandelijks kwijt waren. Daar heb ik hen een lijst van laten maken in eerste instantie, zodat ze zelf een inzicht hadden van wat kost het kind nu nog. Zij kwamen heel vaak met Nibud normen.

Q: Bedoelt u de Nibud normen van het Rapport Alimentatienormen?

A: Nou, die hield ik eigenlijk aan. Ze komen zelf op het nibud.nl, daar staan ook vaak gemiddelde kosten. Dat houden mensen ook heel vaak aan, omdat ze niet uitkomen bij het Rapport Alimentatienormen. Ze hebben daar vaak nog niet van gehoord, dus dan komen ze

uit bij normen op nibud.nl. Ik liet ze dus eigenlijk een lijst met maken met daarin de kosten van het kind. Zelf hield ik me eigenlijk altijd aan de tremanormen.

Q: Oké, duidelijk. Hadden de Studiefinanciering normen nog invloed op de behoeftevaststelling?

A: Nee, deze heb ik nooit toegepast.

Q: Dus als ik het goed begrijp dan kijken ouders vaak naar het Nibud onderzoek op de website nibud.nl. U zoekt echt aansluiting bij de tremanormen en de studiefinanciering zijn niet van belang.

A: Nou in de zaken waar ik mee van doen had heb ik daarbij inderdaad geen aansluiting gezocht.

Q: Dat is duidelijk. In hoeverre hebben ouders zelf invloed op het vaststellen van de behoefte van hun jongmeerderjarig kind?

A: Kijk laat ik het zo zeggen: als ik een berekening maak op basis van het gezamenlijk inkomen, dan kunnen ouders natuurlijk aangeven dat ze denken dat het kind bijvoorbeeld dit nodig heeft. Daarom laat ik ouders ook wel vaak een lijst maken van goh wat denken jullie nou dat jullie het kwijt zijn aan clubs of wat het kind verbruikt in huis aan gas, water licht en dergelijke. De behoefteberekening zelf maak ik gewoon en die hou ik ook aan op basis van het Rapport Tremanormen.

Q: Merkt u dat daar dan weleens discussie over is?

A: Nee, de discussie gaat meer over de uiteindelijke bijdrage die betaald dient te worden.

Q: Ouders nemen toch wel aan dat dat de behoefte van het kind is?

A: Ja, je brengt het ook zo dat je ze van informatie moet voorzien en dat doe je op grond van de wet. De rechtbank houdt het Rapport Tremanormen, omdat ik binnen een advocatenkantoor werkte, moest ik dat ook aanhouden. Dat was gewoon de eis. Mensen hadden wel meer ruimte omdat ze niet bij een rechtbank en een rechter zaten. Ze kunnen alsnog een ander bedrag overeenkomen op basis van die lijst met kosten. Alsnog werd de behoefte op basis van het Tremarapport wel vastgelegd in het convenant of ouderschapsplan. Als de mensen bijvoorbeeld € 100,- per maand een ander bedrag vastlegde, dan was dat hun keuze.

Q: Als zij daar bijvoorbeeld dan van afwijken, benoemde u dat dan allebei in het convenant?

A: De behoefte werd dan opgenomen die ik berekend had en ook het alimentatiebedrag. Daarvan gaf ik dan aan dat partijen in onderling overleg een ander bedrag hadden vastgesteld.

Q: Ik had nog een vraag over de behoeftebepaling. Wat ziet u als behoefte verlagend? Welke inkomsten van een jongmeerderjarige ziet u als behoefte verlagend, dat het in mindering kan worden gebracht op de behoefte,

A: Als het eigen inkomen heeft. Dan gaat het niet over een bijbaantje, maar als het echt fulltime of 36 uur in de week werkt.

Q: En zorgtoeslag, hoe denkt u daarover?

A: Nou ja, dat hangt ervan af. Ik moet eerlijk zeggen dat ik daar niet heel erg in thuis ben. Volgens mij is het ook zo dat als je nog bij je ouders woont, ik weet niet of je dan eigenlijk recht hebt op zorgtoeslag.

Q: Ja, weet ik eigenlijk ook niet zeker. Hoe denkt u over de basisbeurs die studenten krijgen aan studiefinanciering van het oude studiefinancieringsstelsel?

A: Dat hangt ervan af hoe dat gebruikt wordt, het hangt af van de situatie van partijen af. Hoe breed ze het hebben. Heel veel ouders gaven aan dat de studiefinanciering niet meegenomen hoefde te worden.

Q: Die ouders willen dan zelf nog wel wat extra bijdragen?

A: Ja.

Q: Duidelijk. Dan had ik nog wat vragen over de draagkrachtberekening. Verschilt de werkwijze met betrekking tot de draagkrachtberekening om te komen tot de bijdrage voor jongmeerderjarigen of voor minderjarigen?

A: Nee, ik gebruikte dezelfde draagkrachtberekening.

Q: Welke draagkracht gebruikte u?

A: De draagkrachtberekening uit het Rapport Alimentatienormen.

Q: Hebben ouders nog invloed op de draagkrachtberekening?

A: Hoe bedoel je invloed?

Q: Is het bedrag dat uit de draagkrachtberekening komt een vaststaand feit of kunnen zij samen beslissen om een ander bedrag te nemen?

A: Nou, er komt een bedrag uit. De ene keer wordt deze draagkrachtberekening aan het convenant gehecht en de andere keer willen mensen dat expliciet niet. Als er een bijvoorbeeld een bedrag uitkomt van zeg maar € 450,-, dan kunnen ze zeggen: wij vinden dat niet reëel. Wij spreken € 375,- af.

Q: Oké, ze kunnen daar dus wel van afwijken?

A: Ja.

Q: Hoe wordt de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen vervolgens vastgelegd? U zei daar net al wat over dat dat in het convenant wordt opgenomen en dat daarin dan standaard de behoefteberekening opneemt.

A: Ja, de behoefteberekening wordt in het convenant opgenomen puur om vast te leggen wat op dat moment het gezamenlijk gezinsinkomen is. Om daar in de toekomst geen discussies over te krijgen.

Q: Heeft u weleens te maken gehad met een herberekening van de bijdrage omdat er sprake was van gewijzigde omstandigheden?

A: Ja, maar niet met jongmeerderjarigen.

Q: Dat was alleen met minderjarige kinderen?

A: Ja.

Q: Als er alleen minderjarige kinderen tot het gezin behoren, maar die binnen afzienbare tijd, 2-3 jaar, meerderjarig worden, gaat u dan tijdens de mediation nog in op de situatie dat er mogelijk iets veranderd?

A: Ja. Kijk, ik geef wel aan dat als de situatie zich veranderd dat partijen dan een nieuwe alimentatieberekening kunnen laten maken of dat ze in onderling overleg iets anders kunnen vaststellen. Als er onderling uitkomen, als het kind bijvoorbeeld fulltime gaat werken, dan is dat prima. Als ze er onderling niet uitkomen, dan staat in ook in een van de artikelen op het eind van het convenant dat ze zich dan tot de mediator moeten wenden.

Q: Dan gaan ze het dus opnieuw bekijken?

A: Ja.

Q: Heeft u het er met mensen ook over of zij de onderhoudsplicht echt maar tot 21 jaar willen houden of dat ze op voorwaarde dat het kind nog studeert, dat het langer kan? Bespreekt u dit met mensen?

A: Vanuit het convenant waar wij uit werken is het standaard tot 21 jaar. Mensen konden opnemen als het kind bijvoorbeeld nog behoorlijke studieresultaten heeft, dat het dan tot 25 jaar is. Ik gaf dan wel aan dat als het met jullie financieel niet goed gaat, dan geef je je kinderen eigenlijk een soort rechtsmiddel om je mee te slaan. Ze kunnen het dan vorderen.

Q: Kinderen kunnen daar dan rechten aan ontlelen?

A: Ja. Die kunnen bij wijze van spreken een zaak beginnen en ouders dagen van dit is afgesproken en betalen. De meeste mensen zagen daar vanaf.

Q: Oké, duidelijk. Dat waren eigenlijk al mijn vragen al wel. Heeft u zelf nog aanvullingen of opmerkingen? O dingen waarvan u denkt, dat heb je niet gevraagd, maar dat is wel echt van belang?

A: Nee, je hebt heel veel gevraagd. Echt vragen waar ik niet eens aan gedacht zou hebben. Echt goede vragen hoor. Heb ik zelf nog aanvullingen? Nou ja goed, misschien is het wel interessant dat ouders aangaven van: wij spreken dit nu wel af, maar wij vinden het toch wel fijn als je nog een kort gesprekje hebt met ons jongmeerderjarig kind. De ouders bepalen het, maar ze vinden het fijn om te weten of het kind het ermee is en hoe het erin staat. Dat is ook wel voorgekomen dat we dat deden op kantoor.

Q: Oh, dan kwam het kind naar het kantoor?

A: Ja, dan we één op één een gesprek met het kind. Dan mocht ik vaak wel verslag doen van het gesprek. Het kind gaf dan wel aan dat hij het goed vond dat ik het deelde met de ouders. Dat deden wij ook wel.

Q: Ging het gesprek dan echt over de kosten die het kind heeft?

A: Ja.

Q: Bespreken ouders dit met hun kinderen?

A: Nee.

Q: Nee? Doen zij dat niet?

A: Nee, niet altijd.

Q: Het financiële gedeelte bespreken ze niet met hun kinderen?

A: Nee. Ik heb weleens een zaak gehad met een jongen. Toen hadden we het ingediend en er was zo'n specifieke financiële afspraak gemaakt dat de rechter het terugstuurde. Het kind moest echt mee tekenen.

Q: Aha oké, het kind moest daar dus akkoord voor geven?

A: Ja, het kind moest echt mee tekenen in het convenant en ouderschapsplan.

Q: Werd er dan heel erg afgeweken van de tremanormen?

A: Ja.

Q: Oké, duidelijk. Ik weet voldoende. Heel erg bedankt voor uw tijd.

A: Graag gedaan, ik hoop dat ik je een beetje heb kunnen helpen. Ik zou het leuk vinden om een kopie van je scriptie te ontvangen.

Q: Zal ik deze naar u toe sturen?

A: Ja, graag. Dat vind ik leuk.

Q: Heel erg bedankt.

Bijlage E Interview met vFAS-advocaat

Uitwerking interview vFAS-advocaat.

Q = interviewer

A= geïnterviewde

Q: Heel erg bedankt voor uw tijd. Ik ben momenteel aan het afstuderen en ik doe een onderzoek naar de kosten van jongmeerderjarigen. Eigenlijk de kosten van levensonderhoud en studie. Voornamelijk in het kader van de alimentatieberekeningen en de berekeningen van de bijdrage van de ouders voor de jongmeerderjarige. Ik loop stage bij Het Mediation Buro, dat zit in Tilburg in de Reeshof. Zij geven aan dat er duidelijke tabellen zijn voor de minderjarige om de behoefte vast te stellen. Voor jongmeerderjarigen zijn deze er gewoon niet, zij vragen zich af hoe gaan anderen daar nou mee om. Daarom ook een beetje dit interview om erachter te komen hoe u als advocaat daar mee omgaat.

A: Ja.

Q: Oh ja, ik had eigenlijk nog wel even een vraagje. Vindt u het goed als ik het interview opneem? Zodat ik het nog een keertje terug kan luisteren.

A: Nou ja als dat voor je eigen gebruik is.

Q: Ja, dat is voor mijn eigen gebruik.

A: Ja, dan vind ik dat goed.

Q: Oké.

A: het is toch anoniem he? Niet dat mijn naam ergens gebruikt wordt?

Q: Oké, prima. Dan gebruik ik uw naam niet.

A: Ja. Gewoon advocaat, een advocaat in Tilburg.

Q: Prima, ik zal uw naam niet vermelden.

Q: Euhm nou ja goed ik had eigenlijk een paar vragen. Namelijk over de behoeftevaststellingen, over de draagkracht berekening en dan nog over hoe alles vervolgens wordt vastgelegd.

A: Ja

Q: Ik zal beginnen bij de behoefte. Heeft u veel cliënten die te maken hebben met de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie?

A: Ik heb er niet heel veel mee te maken, maar het komt weleens voor. Het is meestal wel zo dat ze in het convenant al zaken opnemen als de kinderen nog minderjarig zijn. Dan neem ik op dat de ouders zullen bijdragen in de kosten van levensonderhoud en studie voor de studerende kinderen. Soms geven ouders specifiek aan dat ze tot 23 willen bijdragen. Soms ook is er een bepaling alleen bij goede studieresultaten. Daar wordt dan wel echt specifiek op vooruit gelopen.

Q: Ja, dat vroeg ik me inderdaad af. Die vraag had ik later al willen stellen.

A: Er wordt dan niet gelijk de behoefte bepaald of de hoogte.

Q: Dus als ik het goed begrijp komt er dan geen bedrag in te staan. Er komt niet in te staan dat er dan dat bedrag wordt betaald of dat het bedrag anders wordt dan wat de alimentatie op dit moment is.

A: De alimentatie wordt dan geacht de kosten van levensonderhoud en studie te zijn. Dat wordt er ook wel vaak in gezet. Daar hangt dan geen specifiek bedrag aan vast. In beginsel zegt de wet dat ook wel.

Q: Hoe bedoelt u?

A: Als je eerder kinderalimentatie hebt betaald, dan zegt de wet in feit dat het bedrag wat dan betaald wordt, wordt beschouwd als kosten van levensonderhoud en studie.

Q: Ja, het heeft dan alleen een andere naam? Het bedrag is dan hetzelfde?

A: Ja. De ouder is dan gewoon nog onderhoudsplichtig tot 21 jaar. Er kan dan wel discussie ontstaan dat een ouder zegt ik betaal niet meer, want je bent niet meer behoeftig. Een kind kan wel op basis van de basis van de beschikking naar het LBIO.

Q: Dat gaat dan om hetzelfde bedrag?

A: Ja. In de wetgeving staat dat het anders wordt genoemd. Voor minderjarigen is het bijdrage in de kosten van verzorging en opvoeding, voor jongmeerderjarigen is het kosten van studie en levensonderhoud. De bijdrage is dan al vastgesteld en een kind kan dan zeggen, dit is al vastgesteld voor mij.

Q: En het kind heeft daar dan nog steeds aanspraak op?

A: Ja, tot het 21^e levensjaar.

Q: Dus eigenlijk als ik het goed begrijp zegt u dat in het convenant of ouderschapsplan alvast bepaling worden opgenomen voor de situatie waarin het kind 18 jaar wordt. Het zijn dan meer bepalingen van dat ze het kind gaan onderhouden tot het 21ste levensjaar, maar niet echt een daadwerkelijk bedrag.

A: Nee, maar in het convenant wordt dan vaak al wel een bedrag aan kinderalimentatie genoemd. Dit loopt dan gewoon door.

Q: Oké.

A: In artikel 395b van boek 1 staat dat als de rechter het bedrag bepaald heeft dat de ouder/stiefouder in ieder geval in zake opvoeding en verzorging van minderjarig kind moet betalen en is deze verplichting tot aan het meerderjarig worden van het kind van kracht geweest, dan geldt met ingang van dit tijdstip als de bepaling van het bedrag te zijn van levensonderhoud als in artikel 395a van dit boek bedoeld. En omdat bij een convenant dat hecht je er ook aan. Dus dan is dat in feite ook wel een rechterlijke beslissing.

Q: Ja.

A: Die kun je daarmee gelijkstellen. Ofwel het komt nog in de beschikking te staan. Soms verplichten ouders zich tot een latere leeftijd of ze bepalen dat ouders nog betalen aan de verzorgende ouder zolang het kind thuis woont.

Q: Oké, dat regelen zij dan zelf?

A: Het kind is daar alleen niet aangebonden. Het kind zou altijd nog kunnen zeggen: ik heb niet meegetekend, ik eis nu het geld op.

Q: Dat kan het kind doen als het 18 jaar is geworden?

A: Ja,

Q: Heeft u ooit een situatie gehad waarin er bijvoorbeeld ouders kwamen die kinderen hadden van bijvoorbeeld 19 of 20 jaar?

A: Jawel, dat heb ik ook wel eens gehad. Dat een jongen zelf kwam.

Q: Ja.

A: Dan uhm, dat hij eigenlijk alimentatie wilde van zijn vader. Hij kreeg een heel laag bedrag en het contact met zijn vader was verwaterd. Die kinderalimentatie werd toen ook niet meer betaald, hij wilde toen wel iets. Toen heb ik een conceptbrief opgemaakt en aangesloten bij de bedragen van DUO.

Q: U sluit dan aan bij de WSF-normen?

A: Ja, er zijn geen normen voor. Ik kijk dan op DUO wat een studerend kind nodig heeft. Als een kind op het MBO zit, dan zeggen ze dat bedrag heeft een kind nodig. Ik kijk dan naar wat ze krijgen aan studiefinanciering en wat ze kunnen lenen. Dat bedrag is op zich al de behoefte. Alhoewel denken ouders daar vaak anders over. Ze denken dat als je kunt lenen, ben je niet meer behoeftig. Dat klopt niet.

Q: De lening is niet behoefte verlagend?

A: Klopt. Meestal loopt het bedrag dat tijdens de minderjarigheid is afgesproken gewoon door. Laatst had ik een kind dat bij de andere ouder ging wonen, de behoefte blijft dan gewoon hetzelfde. Er moet dan alleen opnieuw een draagkrachtberekening gemaakt worden. Je kunt het niet omdraaien omdat de ouders niet hetzelfde inkomen hebben.

Q: Oké.

A: Het kan ook zijn dat het kind uit huis gaat en geen hoofdverblijf meer heeft bij een ouder. Vaak regelen ouders het dan praktisch. Een bijbaantje wordt dan meestal ook meegerekend, hoewel er laatst nog een uitspraak was van de Hoge Raad die uitdrukkelijk nog een keer heeft gezegd dat eigen inkomsten van jongmeerderjarigen niet behoefte verlagend werken.

Q: Ja, die uitspraak ken ik.

A: Dat was toch weer eventjes een reminder van oh ja, die zijn niet behoefte verlagend. Hoewel ik in de praktijk meemaak dat het toch vaak wel bepalend is.

Q: Er wordt dan wel rekening gehouden met de eigen inkomsten van de jongmeerderjarige?

A: Ja, het kind stemt daar vaak ook wel mee in. Het kind heeft dan vaak zoiets van: ik heb al geld vanuit een bijbaan. Als ze dan mijn boeken betalen en mijn mobieltje, is het wel goed. Het wordt dan praktisch opgelost.

Q: Dus als ik het goed begrijp heeft u bij de jongmeerderjarige eigenlijk gewoon aansluiting gezocht bij DUO. U bent gaan kijken wat kost zo'n kind nou en hoeveel kunnen ze lenen?

A: Ja, dat hele bedrag is dan de behoefte.

Q: Daar bent u dan vanuit gegaan?

A: Ja, daar ben ik vanuit gegaan. In dat geval had die jongen op een gegeven moment toch iets met zijn vader geregeld, hij wilde toch niet gaan procederen tegen zijn vader. De vader ging toen wat meer betalen in de vorm van de ziektekostenpremie, mobieltje en boeken.

Q: Ik begrijp het. Dat hebben ze dus uiteindelijk nog onderling kunnen regelen?

A: Ja.

Q: Oké, duidelijk. U voert zowel gerechtelijke procedures als dat u bemiddelt bij echtscheiding zag ik op uw website.

A: Ja, dat klopt.

Q: Zit daar dan nog een verschil in?

A: Uhh, nee niet echt. Althans, het is zeg maar op tegenspraak dan wel zo dat artikel 1:395b BW geldt. Als er alimentatie voor een minderjarige wordt afgesproken, dan geldt dat bedrag ook op het moment dat het kind 18 jaar wordt. Dan stopt de bijdrage ook bij 21 jaar. Bij bemiddeling dan kun je nog andere dingen afspreken in het convenant. Je kunt bijvoorbeeld afspreken zolang de kinderen bij de ene ouder wonen, dat die ouder dan nog de bijdrage krijgt. Het kind kan dan wel gaan piepen, maar dat doet het vaak niet. Dan heb je dat gewoon geregeld. Dus dat is dan wel een voordeel dat je het op die manier kan regelen. Dat kan weer niet bij op tegenspraak.

Q: Dat kan niet geregeld worden in een procedure op tegenspraak?

A: Nee, de rechter zal niet bepalen dat het bedrag betaald moet worden aan de verzorgende ouder zolang het kind na zijn 18^e bij zijn vader of moeder woont.

Q: Ja, het kind is natuurlijk in principe rechthebbende na zijn 18 jaar?

A: Ja. Wel met de aantekening dat als ze het wel zelf regelen tijdens bemiddeling in een convenant, het kind er tegenin kan gaan. Het kind heeft dan namelijk niet meegewerkt aan het convenant, maar in de praktijk gaat een kind uit van wat zijn ouders hebben geregeld.

Q: Ik begrijp het. Zijn er nog andere verschillen?

A: Ja, dat is dus een voordeel. Het kan ook een voordeel zijn dat je samen een langer leeftijd afsprekt, daar kan het kind dan rechten aan ontnemen. Ouders kunnen dan afspreken dat de bijdrage niet zomaar stopt bij 21 jaar, maar als het kind studeert, het kind gewoon zijn studie mag afmaken.

Q: Ja, dat spreken ouders dan gewoon samen af in het convenant?

A: Ja.

Q: Oké, dat is duidelijk. In hoeverre hebben ouders invloed op het vaststellen van de behoefte van het jongmeerderjarige kind?

A: Nou ja, nogmaals als ze eerder al kinderalimentatie zijn overeengekomen is het gewoon dat bedrag in principe. Tenzij er sprake is van gewijzigde omstandigheden, bijvoorbeeld als het kind uit huis gaat wonen, want dan moet de verzorgende ouder ook wat gaan betalen. Of als het kind bij de andere ouder gaat wonen, maar dan blijft de behoefte van het kind eigenlijk hetzelfde. Je kunt uitgaan van de behoefte die eerder is vastgesteld, of ze kunnen aansluiten bij de DUO-normen.

Q: Oké, dankjewel. Dat waren mijn vragen over de behoefte van jongmeerderjarigen. Dan had ik nog een vraag of de draagkrachtberekening. Past u dezelfde draagkrachtberekening toe bij jongmeerderjarigen als bij minderjarigen?

A: Ja, voor die keren dat het is voorgekomen, deed ik dat wel.

Q: Oké, duidelijk. Ik had ook nog wat vragen over hoe de bijdrage in kosten van levensonderhoud wordt vastgelegd. Een aantal van deze vragen heeft u overigens al wel beantwoord. Begrijp ik het goed als ouders hebben gekozen voor bemiddeling dat het wordt vastgelegd in een convenant?

A: Ja, ze leggen het dan vast in een convenant. De rechter bekrachtigt dan vervolgens het convenant. Je kunt in de uitspraak zelf ook de alimentatie laten benoemen.

Q: Is dat standaard dat de alimentatie wordt genoemd?

A: Ja, ik doe dat meestal wel. Omdat je dan in ieder geval een duidelijke executoriale titel hebt. Als de regeling alleen staat in het convenant dat is aangehecht, kan het voorkomen dat een deurwaarder daar wat moeilijk over doet.

Q: Duidelijk. Hoe zit het met een herberekening van de alimentatie. Komt u daar weleens mee in aanraking?

A: Bij wijziging van omstandigheden?

Q: Ja.

A: Ja, weleens. Dan moet het gewoon opnieuw berekend worden. Het kan ook zijn dat het eerst via de oude berekening ging en het nu op basis van de nieuwe berekening gaat. Dat kan natuurlijk, maar dan moet er wel sprake zijn van wijziging van omstandigheden bijvoorbeeld als het kind ergens anders is gaan wonen.

Q: Moet het dan ook weer door de rechter bekrachtigd worden?

A: Eerst probeer ik het onderling te regelen.

Q: Als dat niet lukt dan moet men naar de rechter?

A: Dan is het wel vraag of het kind zelf wil gaan procederen of dat hij een volmacht afgeeft aan bijvoorbeeld zijn moeder, dan hoeft hij niet zelf te procederen. Ik heb ook weleens meegemaakt dat een kind meerderjarig werd gedurende de procedure.

Q: Hoe gaat dan in zijn werk?

A: Toen heb ik een soort volmacht gemaakt. Hij heeft toen zijn moeder gemachtigd om voor hem alimentatie te vorderen.

Q: Ik had nog een laatste vraag die u eigenlijk al deels beantwoord heeft. Wordt er door u tijdens het bemiddelen bij echtscheiding of de gerechtelijke procedure al ingegaan op de situatie waarin het kind 18 jaar wordt?

A: Ja, ik ben lid van de vFAS. Er staat een soort voorbeeldclausule in om iets te regelen voor als het kind 18 jaar wordt. Niet alle ouders willen dit al vastleggen, sommigen zeggen: dat zien we dan wel.

Q: Merkt u een verschil tussen ouders met kinderen in de leeftijd van 2, 3 of 4 of ouders met kinderen die al ouders zijn, bijvoorbeeld 16 of 17?

A: Ja, dan is er inderdaad meer behoefte om iets te regelen. Dat heeft dan meer aandacht. Wat ik toch ook wel eens zie is dat mensen het belangrijk vinden om iets te regelen over de studie van het kind, ook al is het kind 2 jaar.

Q: Daar is dus wel aandacht voor?

A: Ja.

Q: Nou, dat waren eigenlijk al mijn vragen. Heel erg bedankt voor uw tijd.

A: Graag gedaan. Succes verder.

Bijlage F Interview met een cliënt van Het Mediation Buro

Uitwerking interview met cliënt van Het Mediation Buro.²

Hoeveel minderjarige en hoeveel jongmeerderjarige kinderen heeft u?

De geïnterviewde heeft 4 kinderen, namelijk van 15, 16, 18 en 20 jaar oud.

Wat vond u belangrijk tijdens het vaststellen van de bijdrage?

De geïnterviewde vindt het vooral belangrijk dat zijn kinderen gelijk behandeld worden op financieel gebied.

Waar liep u tegenaan tijdens het vaststellen van de bijdrage?

De geïnterviewde liep eigenlijk tegen 2 zaken aan. Ten eerste wil hij graag dat zijn 4 kinderen gelijk behandeld worden op financieel gebied. Ten tweede verkeren zijn 4 kinderen in verschillende situaties. Zijn oudste kind studeert en valt onder het oude studiefinanciering stelsel, waardoor hij of zij aanspraak maakt op de basisbeurs. Zijn oudste kind is uitwonend, de andere kinderen wonen nog thuis. Zijn tweede kind is student, maar valt onder het nieuwe leenstelsel en maakt daardoor geen aanspraak op een basisbeurs.

Welke rol heeft de mediator gehad bij het vaststellen van de bijdrage voor uw jongmeerderjarige kinderen?

De mediator heeft weinig invloed gehad op het vaststellen van de bijdrage. De mediator heeft wel aangegeven dat volgens de Alimentatienormen de 4 kinderen een behoefte hebben van €544,- per maand.

Welke invloed heeft u hier zelf op gehad?

De geïnterviewde en zijn partner hebben zelf veel invloed gehad op het berekenen van de bijdrage. Zij hebben in Excel een volledig overzicht gemaakt van wat zij aan hun kinderen uitgeven en hebben op deze manier de behoefte van hun kinderen kunnen vaststellen.

Heeft u aansluiting gezocht bij de Alimentatienormen zoals die gelden voor de minderjarige kinderen voor uw jongmeerderjarige kinderen?

De geïnterviewde geeft aan dat hij en zijn partner geen aansluiting hebben gezocht bij de Alimentatienormen. Zij hebben de structuur van het berekenen van de behoefte gebruikt, zoals de categorieën kostenposten die het Nibud gebruikt, maar de bedragen waar zij op uitkomen wijken af.

Hoe worden de kosten van uw kinderen verdeeld tussen u en uw partner?

Tijdens het huwelijk hebben de geïnterviewde en zijn partner gespaard om de studie van de kinderen te financieren. Van deze spaarrekening zullen in de toekomst zowel de verblijfskosten als verblijf overstijgende kosten van de kinderen worden betaald. Deze rekening is gezamenlijk van geïnterviewde en zijn partner. De kosten van de kinderen worden dus door beide partners voor de helft gedragen.

Heeft u gebruik gemaakt van de draagkrachtberekening?

De geïnterviewde heeft aangegeven dat de draagkrachtberekening niet aan de orde was.

Hoe wordt de vergoeding met betrekking tot de verblijfskosten van de kinderen uitgekeerd?

Per kind wordt bekeken hoeveel dagen het kind bij de vader en bij de moeder is. De kosten die de ouder heeft gemaakt in het kader van de verblijfskosten van het kind, worden overschreven van de gemeenschappelijke rekening naar de privérekening van de betreffende ouder.

Wordt de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van uw jongmeerderjarige kinderen aan de jongmeerderjarige zelf betaald of wordt deze aan de verzorgende ouder betaald?

De geïnterviewde geeft aan dat voor de thuiswonende kinderen geldt dat zij niks krijgen, de ouders nemen namelijk de verblijfskosten en verblijf overstijgende kosten voor hun rekening. Voor het

² De geïnterviewde wilde niet dat het interview opgenomen werd. Het uitgewerkte interview is ter controle nog naar de geïnterviewde gestuurd voor goedkeuring.

uitwonende kind geldt dat het bedrag op zijn of haar rekening wordt gestort. Het uitwonend kind betaalt kostgeld voor de dagen dat hij of zij bij de ouders verblijft.

Hoe verschilt de alimentatie voor uw minderjarige kinderen van de bijdrage voor uw jongmeerderjarige kinderen in hoogte van elkaar? (Is er uiteindelijk een onderscheid gemaakt in de hoogte van de bijdrage/alimentatie voor uw minderjarige of jongmeerderjarige kinderen?)

Er is geen onderscheid gemaakt in het bedrag voor de minderjarige of jongmeerderjarige kinderen. Er wordt uitgegaan van een bedrag van € 300,- per maand per kind. Daar bovenop komen de studiekosten, kosten die aanverwant zijn aan de studie zoals de aanschaf van boeken en de kosten van het rijbewijs. Al deze kosten worden van de gezamenlijke rekening betaald.

Hoe gaat u om met de situatie als uw minderjarige kinderen de leeftijd van 18 jaar bereiken?

Er is sprake van een methode die niet verandert. De geïnterviewde geeft aan dat de leeftijd van de kinderen geen invloed heeft op de bijdrage, maar dat de situatie waarin zij verkeren wel invloed heeft op de bijdrage. Op het moment dat een kind gaat studeren of uitwonend wordt, krijgt het kind andere kosten. Op dat moment wordt dezelfde methode gehanteerd als de methode die nu bij het uitwonend studerend kind wordt gehanteerd.

Kunt u vertellen wat er in het ouderschapsplan en convenant staat opgenomen over de alimentatie en de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van uw kinderen?

Het voorblad van het Excel document dat de geïnterviewde heeft gemaakt waarin een calculatie is gemaakt van de kosten van de kinderen, is aangehecht aan het ouderschapsplan/convenant. Er wordt in dit geval afgeweken van de Alimentatienormen, de geïnterviewde en zijn partner komen namelijk tot een behoeftebepaling van € 300,- in de maand per kind exclusief studiekosten en kosten van het rijbewijs. Dit is in het ouderschapsplan/convenant opgenomen.

Heeft u nog iets toe te voegen?

De geïnterviewde heeft nog geen beschikking ontvangen van de rechtbank. Om die reden is het nog niet duidelijk of er goedkeuring voor het ouderschapsplan/convenant wordt verleend.

Bijlage G Vragenlijst mediator

- Hoe lang bemiddelt u al bij echtscheiding?

16 jaar

Hoofdvraag: Hoe gaat u om met het berekenen van de bijdrage van de hoogte van de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen?

Subvragen:

- Hoeveel cliënten heeft u gemiddeld die willen gaan scheiden met jongmeerderjarige kinderen?

100 zaken per jr, proportioneel % met jong meederjarige

- Hoe begeleidt u cliënten die uit elkaar gaan met jongmeerderjarige kinderen in het kader van de bijdrage van ouders in de kosten van levensonderhoud en studie van hun jongmeerderjarige kinderen?

We geven aan dat het altijd goed is om een netto begroting te maken

- Wat voor invloed hebben de Alimentatienormen op het maken van afspraken door ouders over de behoefte van hun jongmeerderjarige kinderen?

Dit dient als indicatie, zie hierboven we gaan uit v. e netto begroting

- Wat voor invloed hebben de Studiefinancieringsnormen op het maken van afspraken door ouders over de behoefte van hun jongmeerderjarige kinderen?

11

- Zijn er nog andere normen die invloed hebben op de bijdrage van de ouders in de kosten van levensonderhoud en studie van hun jongmeerderjarige kinderen?

11

- In hoeverre hebben ouders zelf invloed op het vaststellen van de behoefte van hun jongmeerderjarige kinderen?

11

- Uit het Rapport van de Expertgroep Alimentatienormen blijkt dat indien er ook minderjarige kinderen bij het gezin behoren, er voor de jongmeerderjarige kinderen uitgegaan kan worden van de situatie dat alle kinderen minderjarig zijn. Hoe past u dit toe?

11 -> Netto begroting

Hoofdvraag: Als u de behoefte van de jongmeerderjarige heeft vastgesteld, hoe gaat u dan vervolgens om met de draagkracht van de ouders?

Subvragen:

- Hoe komt de draagkrachtberekening van de alimentatie bij minderjarige terug bij het berekenen van de draagkracht bij de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen?

Verdeling kosten naar draagkracht v.d ouders

- In hoeverre hebben ouders zelf invloed op de draagkrachtberekening?

Altijd, Alles gaat in overleg en de uitgangspunten worden altijd goed (informed consent) afgesproken

Hoofdvraag: Als er bepaald is wat de behoefte is van de jongmeerderjarige en hoeveel iedere ouder gaat bijdragen, hoe wordt dit dan vervolgens vastgelegd?

- Hoe worden de afspraken omtrent de bijdrage in de kosten van levensonderhoud en studie van jongmeerderjarigen vastgelegd bij mediation?

In het gezin etc. naar met goed. In ouderschapplan, in stuk ook in het convenant

- Verschilt de werkwijze met betrekking tot het vaststellen van de bijdrage van ouders in de kosten van levensonderhoud en studie van hun jongmeerderjarige kinderen als het gaat om een herberekening van de bijdrage?

Neen, het op de werkwijze wordt met de ouders afgestemd.

- Indien er minderjarige kinderen in het gezin aanwezig zijn die binnen afzienbare tijd 18 jaar worden, gaat u dan tijdens de mediation al in op de toekomstige situatie dat de kinderen 18 jaar worden?

Ja, als de ouders hiermee akkoord gaan

Heeft u verder nog aanvullingen of opmerkingen?

Bijlage H E-mail ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Van: Dienstpostbus Burgervragen burgervragen@minocw.nl
Onderwerp: Uw vraag over normbedragen studiefinanciering
Datum: 23 november 2016 16:33
Aan: hildeevers10@hotmail.com

DB

Kenmerk: 1095548

Geachte mevrouw Evers,

Via Informatie Rijksoverheid ontving ik uw telefonisch gestelde vraag van 3 november 2016. Voor uw scriptie wilt u graag weten hoe de bedragen voor studiefinanciering worden vastgesteld en waar die op gebaseerd zijn.

Bij de studiefinanciering wordt uitgegaan van normbedragen. Een normbedrag is een bedrag waarvan volgens de overheid en het [Nibud](#) een student maandelijks kan rondkomen. Dit bedrag wordt elk jaar geïndexeerd. U kunt de bedragen [hier](#) vinden. Er is een verschil tussen het maandbudget van Nibud en het wettelijke maandbudget. Nibud houdt namelijk rekening met het volledige bedrag voor de zorgverzekering, terwijl de meeste studenten een zorgtoeslag kunnen krijgen.

Het normbedrag is gebaseerd op een *gemiddelde* student. In de praktijk is het bedrag aan studie- en levenskosten uiteraard voor iedereen verschillend: sommige studies zijn duurder dan andere (meer materiaalkosten of duurdere boeken), sommige studenten wonen duurder dan andere (hogere huur, hogere vaste lasten per stad), sommige ouders dragen meer bij aan de studie dan andere ouders, enzovoorts. Om die reden is het onuitvoerbaar om studiefinanciering op maat te verstrekken. Er zijn namelijk meer dan 600.000 studenten die studiefinanciering ontvangen. Als de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) bij ieder van hen zou moeten kijken naar hun specifieke kosten, zou dit een enorme administratie met zich meebrengen met zeer hoge uitvoeringskosten tot gevolg. Daarom gaat de overheid uit van een gemiddelde. Met dat bedrag zouden studenten de belangrijkste kostenposten moeten kunnen financieren.

Ik hoop dat u met deze informatie geholpen bent en ik wens u veel succes met uw scriptie.

Met vriendelijke groet,

Rivka Staudt
Afdeling Bestuur en Burger
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Bijlage I Resultaten enquête mbo-studenten

Kosten van levensonderhoud en studie

1. Wat is je leeftijd *

Aantal deelnemers: 47

- 16
- 17
- 23
- 17
- 21
- 20
- 19
- 21
- 23
- 17
- 17
- 17
- 16
- 16
- 17
- 20
- 19
- 18
- 18
- 18
- 18
- 18
- 18
- 18
- 18
- 17
- 19
- 21
- 18
- 18
- 18
- 18
- 17
- 18
- 17
- 18
- 17
- 18
- 17
- 17
- 17
- 17
- 18
- 20
- 19

2. Welke opleiding/studie volg je? *

Aantal deelnemers: 47

47 (100.0%): MBO

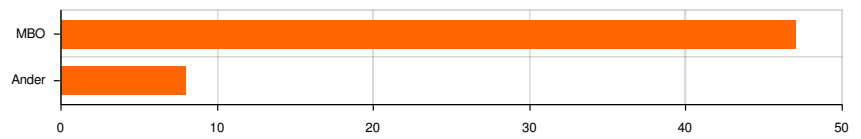
- (0.0%): HBO

- (0.0%): Universiteit

8 (17.0%): Ander

Antwoord(en) van het extra veld:

- Marketing/evenementen
- Vormgever Product Presentatie
- Sociaal cultureel Werk
- onderwijsassistent
- sociaal werk
- Onderwijsassistent
- Zorg en welzijn
- Onderwijsassistent

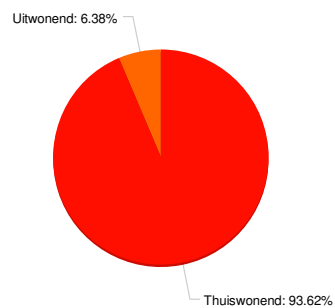

3. Ben je thuiswonend of uitwonend? *

Aantal deelnemers: 47

44 (93.6%): Thuiswonend

3 (6.4%): Uitwonend

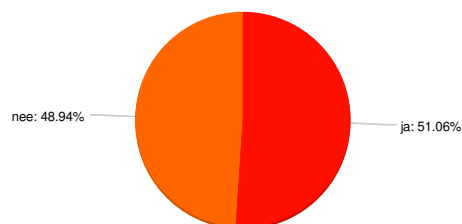

4. Ontvang je studiefinanciering? *

Aantal deelnemers: 47

24 (51.1%): ja

23 (48.9%): nee

5. Heb je een studielening? Zo ja, hoeveel bedraagt deze per maand? *

Aantal deelnemers: 46

- 0
- 89
- 0
- Nee
- 0
- 0
- 0
- 600
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- nee
- 0
- 169
- 0
- 80
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 800
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 80
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 150
- 0

6. Hoeveel ontvang je maandelijks aan inkomsten uit een bijbaan? *

Aantal deelnemers: 46

- 100
- 392
- 200
- 250
- 450
- 250
- 400
- 600
- 150 (om en nabij)
- 200
- 140
- 30
- 95
- 100/200
- 550
- 300
- 0
- 0
- 400
- 150
- 70
- 400
- 200
- 150
- 300
- 120
- 200
- 800
- 0
- 100
- 0
- 150
- 250
- 250
- 300
- 200
- 100
- 150
- 250
- 200
- 250
- 150
- 150
- 150
- 250
- 350

7. Hoeveel ontvang je maandelijks aan huurtoeslag/zorgtoeslag? *

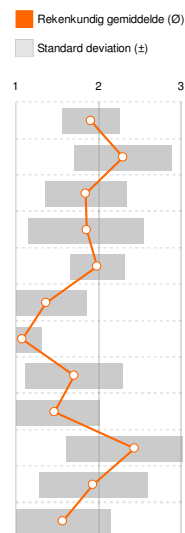
Aantal deelnemers: 46

- 0
- 528
- 0
- 0
- 82
- 70
- 120
- 200
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 80
- 84
- 80
- 83
- 81
- 83
- 0
- 150
- 80
- 0
- 81
- 0
- 0
- 83
- 0
- 83
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 71
- 0
- 80
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 0
- 79

8. Geef per onderstaande kostenpost aan wie deze betaalt. Betaal jij dit zelf of betalen je ouders dit voor jou? *

Aantal deelnemers: 46

	Jij betaalt zelf		Je ouders betalen		Niet van toepassing			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Ø	±
Lesgeld/collegegeld en st...	5x	10,87	40x	86,96	1x	2,17	1,91	0,35
Huur inclusief gas/water/...	3x	6,52	26x	56,52	17x	36,96	2,30	0,59
Zorgverzekering	8x	21,05	28x	73,68	2x	5,26	1,84	0,49
Vervoerskosten	15x	32,61	23x	50,00	8x	17,39	1,85	0,70
Boodschappen	3x	6,52	41x	89,13	2x	4,35	1,98	0,33
Kleding	29x	63,04	17x	36,96	-	-	1,37	0,49
Uitgaan/bioscoop/lunchen...	43x	93,48	3x	6,52	-	-	1,07	0,25
Sportabonnement/hobby's	17x	36,96	26x	56,52	3x	6,52	1,70	0,59
Telefoonabonnement	26x	56,52	19x	41,30	1x	2,17	1,46	0,55
Auto/scooter	10x	21,74	6x	13,04	30x	65,22	2,43	0,83
Rijbewijs	11x	23,91	27x	58,70	8x	17,39	1,93	0,65
Vakantie	22x	47,83	22x	47,83	2x	4,35	1,57	0,58

9. Hoeveel geef je maandelijks uit aan de volgende kostenposten? *

Aantal deelnemers: 45

	€0 tot €50		€50 tot €100		€100 tot €150		€150 tot €200		€200 tot €250		€250 tot €300		€300 tot €350		€350 tot €400		€400 tot €450		€450 tot €500 of meer		Niet van toepassing		Ø
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Ø
Huur inclusief gas/water/...	5x	11,11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1x	2,22	2x	4,44	37x	82,22	9,80
Zorgverzekering	1x	2,22	7x	15,56	10x	22,22	-	-	-	-	-	-	1x	2,22	-	-	-	-	-	-	19x	42,22	6,87
Vervoerskosten	18x	40,00	3x	6,67	1x	2,22	1x	2,22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22x	48,89	6,07
Boodschappen	8x	17,78	1x	2,22	1x	2,22	2x	4,44	2x	4,44	1x	2,22	-	-	-	-	1x	2,22	-	-	29x	64,44	8,11
Kleding	12x	26,67	22x	48,89	2x	4,44	4x	8,89	2x	4,44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3x	6,67	2,69
Uitgaan/bioscoop/lunchen...	24x	53,33	14x	31,11	3x	6,67	2x	4,44	1x	2,22	-	-	1x	2,22	-	-	-	-	-	-	-	-	1,80
Sportabonnement/hobby's	24x	53,33	3x	6,67	3x	6,67	2x	4,44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13x	28,89	4,22
Telefoonabonnement	31x	68,89	8x	17,78	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6x	13,33	2,51
Auto/scooter	7x	15,56	5x	11,11	2x	4,44	-	-	-	-	1x	2,22	-	-	-	-	-	-	-	-	30x	66,67	7,98
Vakantie	10x	22,22	9x	20,00	7x	15,56	-	-	1x	2,22	-	-	-	-	-	-	-	-	4x	8,89	14x	31,11	5,51

10. Hoe tevreden ben je met de bijdrage van je ouders? *

Aantal deelnemers: 45

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)			
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Bijdrage van je ouders	1x 2,22	-	-	-	2x 4,44	1x 2,22	-	-	7x 15,56	9x 20,00	3x 6,67	22x 48,89	8,49 2,01

Bijlage J Resultaten enquête hbo-studenten

Kosten van levensonderhoud en studie

1. Wat is je leeftijd *

Aantal deelnemers: 49

- 23
- 18
- 22
- 17
- 17
- 24
- 19
- 21
- 17
- 25
- 18
- 22
- 24
- 23
- 19
- 20
- 18
- 18
- 24
- 19
- 19
- 24
- 19
- 19
- 23
- 18
- 19
- 17
- 16
- 18
- 19
- 18
- 19
- 18
- 20
- 18
- 18
- 19
- 18
- 17
- 21
- 18
- 19
- 24
- 19
- 25
- 22
- 21

2. Welke opleiding/studie volg je? *

Aantal deelnemers: 49

- (0.0%): MBO

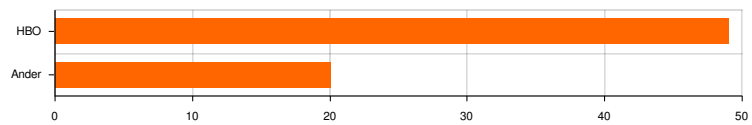
49 (100.0%): HBO

- (0.0%): Universiteit

20 (40.8%): Ander

Antwoord(en) van het extra veld:

- Rechten
- Rechten
- Rechten
- Rechten
- Rechten
- Bedrijfseconomie
- Biologisch medisch laboratorium onderzoek
- Sociale Studies (SPH)
- Rechten
- HBO-Rechten
- rechten
- Rechten
- Rechten
- rechten
- Rechten
- Rechten
- rechten
- Rechten
- rechten
- Rechten

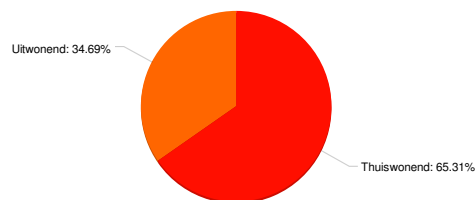

3. Ben je thuiswonend of uitwonend? *

Aantal deelnemers: 49

32 (65.3%): Thuiswonend

17 (34.7%): Uitwonend

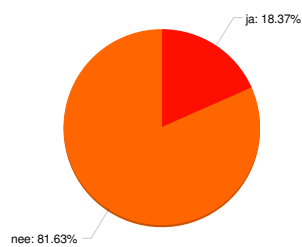

4. Ontvang je studiefinanciering? *

Aantal deelnemers: 49

9 (18.4%): ja

40 (81.6%): nee

5. Heb je een studielening? Zo ja, hoeveel bedraagt deze per maand? *

Aantal deelnemers: 48

- 300
- 0
- 1027,50
- 60
- 150
- 500
- 0
- 0
- 0
- 0
- 300
- Nee
- 200
- 350
- 300
- 0
- 0
- 300
- 0
- 600
- Elke maand anders. Gemiddeld €150/€200
- 0
- 0
- 0
- 0
- 500
- 1029
- 90
- nee
- 90
- 0
- 250
- 0
- maximale bedrag
- 170
- 0
- 384
- 0
- nee
- 0
- 0
- 165
- 0
- 860
- 1000
- 250
- 0
- 500

6. Hoeveel ontvang je maandelijks aan inkomsten uit een bijbaan? *

Aantal deelnemers: 48

- 350
- 200
- 0
- 150
- 140
- 150
- 300
- 160
- 1900
- 400
- 800
- 900
- 550
- 250
- 0
- €200
- 150
- 350
- 300
- 0
- +- €600
- 300
- 0
- 250
- 1600
- 200
- 300
- 120
- 150
- 230
- 600
- 200
- 0
- 200
- 0
- 150
- 200
- 300
- geen bijbaan
- 0
- 800
- 200
- 100
- -
- 180
- 0
- 400
- 0

7. Hoeveel ontvang je maandelijks aan huurtoeslag/zorgtoeslag? *

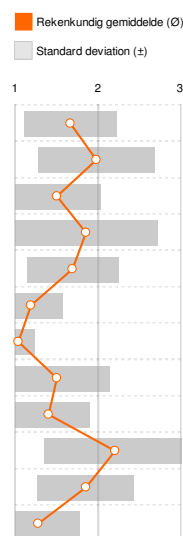
Aantal deelnemers: 48

- 83
- 0
- 247
- -
- 0
- 0
- 83
- 0
- 80
- 83
- 0
- 81
- 83
- 85
- 0
- €83
- 83
- 87
- 83
- 85
- €80
- 83
- 73
- 80
- 0
- 83
- 83
- heb ik niet
- niet
- 83
- 83
- 83
- 73
- 80
- 83
- 83
- 0
- 85
- 300
- 0
- 83
- 80
- 80
- -
- 83
- 80
- 80
- 83

8. Geef per onderstaande kostenpost aan wie deze betaalt. Betaal jij dit zelf of betalen je ouders dit voor jou? *

Aantal deelnemers: 48

	Jij betaalt zelf		Je ouders betalen		Niet van toepassing			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Ø	±
	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Lesgeld/collegegeld en st...	18x	37,50	28x	58,33	2x	4,17	1,67	0,56
Huur inclusief gas/water/...	12x	25,00	25x	52,08	11x	22,92	1,98	0,70
Zorgverzekering	4x	50,00	4x	50,00	-	-	1,50	0,53
Vervoerskosten	22x	45,83	11x	22,92	15x	31,25	1,85	0,87
Boodschappen	17x	35,42	29x	60,42	2x	4,17	1,69	0,55
Kleding	39x	81,25	9x	18,75	-	-	1,19	0,39
Uitgaan/bioscoop/lunchen...	46x	95,83	2x	4,17	-	-	1,04	0,20
Sportabonnement/hobby's	28x	58,33	16x	33,33	4x	8,33	1,50	0,65
Telefoonabonnement	28x	59,57	19x	40,43	-	-	1,40	0,50
Auto/scooter	13x	27,66	11x	23,40	23x	48,94	2,21	0,86
Rijbewijs	12x	25,53	30x	63,83	5x	10,64	1,85	0,59
Vakantie	34x	73,91	11x	23,91	1x	2,17	1,28	0,50

9. Hoeveel geef je maandelijks uit aan de volgende kostenposten? *

Aantal deelnemers: 46

					€200	€250	€300			€400	€450												
	€0 tot		€50 tot		€100 tot		€150 tot		tot		tot		€350 tot		to		euro of		Niet van				
	€50		€100		€150		€200		€250		€300		€350		€400		€450		meer		toepassing		
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		(6)		(7)		(8)		(9)		(10)		(11)		
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Ø
Huur inclusief gas/water...	7x	15,22	1x	2,17	-	-	1x	2,17	1x	2,17	2x	4,35	2x	4,35	7x	15,22	-	-	2x	4,35	23x	50,00	8,11
Zorgverzekering	-	-	3x	37,50	2x	25,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3x	37,50	5,63
Vervoerskosten	24x	52,17	6x	13,04	1x	2,17	-	-	1x	2,17	1x	2,17	-	-	-	-	-	-	-	-	13x	28,26	4,20
Boodschappen	16x	34,78	3x	6,52	3x	6,52	6x	13,04	3x	6,52	1x	2,17	2x	4,35	-	-	-	-	-	-	12x	26,09	4,83
Kleding	9x	19,57	19x	41,30	9x	19,57	5x	10,87	1x	2,17	1x	2,17	1x	2,17	-	-	-	-	-	-	1x	2,17	2,67
Uitgaan/bioscoop/lunche..	13x	28,26	16x	34,78	9x	19,57	4x	8,70	1x	2,17	2x	4,35	-	-	-	-	-	-	-	-	1x	2,17	2,52
Sportabonnement/hobby...	28x	60,87	2x	4,35	-	-	2x	4,35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14x	30,43	4,22
Telefoonabonnement	33x	71,74	2x	4,35	-	-	1x	2,17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10x	21,74	3,28
Auto/scooter	12x	26,09	3x	6,52	2x	4,35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29x	63,04	7,46
Vakantie	7x	15,56	9x	20,00	6x	13,33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7x	15,56	16x	35,56	6,42

10. Hoe tevreden ben je met de bijdrage van je ouders? *

Aantal deelnemers: 46

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10				
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		(6)		(7)		(8)		(9)		(10)				
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Ø	±	
Bijdrage van je ouders	3x	6,52	-	-	-	-	2x	4,35	2x	4,35	2x	4,35	7x	15,22	6x	13,04	8x	17,39	16x	34,78	7,87	2,51	

Bijlage K Resultaten enquête universitaire studenten

Kosten van levensonderhoud en studie

1. Wat is je leeftijd *

Aantal deelnemers: 44

- 22
- 21
- 23
- 18
- 25
- 24
- 21
- 22
- 22
- 19
- 21
- 20
- 24
- 20
- 19
- 22
- 20
- 21
- 20
- 20
- 25
- 20
- 19
- 25
- 20
- 21
- 18
- 19
- 20
- 20
- 18
- 19
- 20
- 22
- 20
- 21
- 18
- 21
- 22
- 22
- 23
- 23
- 24
- 24

2. Welke opleiding/studie volg je? *

Aantal deelnemers: 44

- (0.0%): MBO

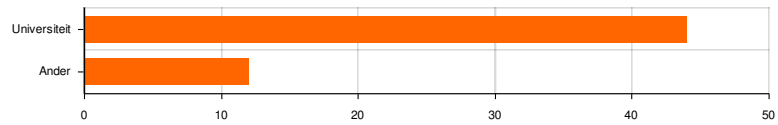
- (0.0%): HBO

44 (100.0%): Universiteit

12 (27.3%): Ander

Antwoord(en) van het extra veld:

- Economie
- moleculaire levenswetenschappen
- Bedrijfskunde /IT
- Organization Studies
- Psychologie
- Geneeskunde
- Rechten
- Rechtsgeleerdheid
- Rechtsgeleerdheid
- Rechtsgeleerdheid
- Rechten
- Bedrijfskunde

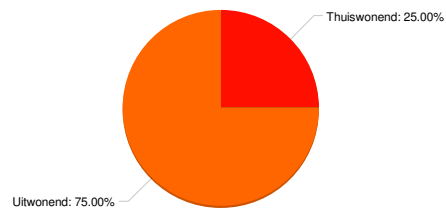

3. Ben je thuiswonend of uitwonend? *

Aantal deelnemers: 44

11 (25.0%): Thuiswonend

33 (75.0%): Uitwonend

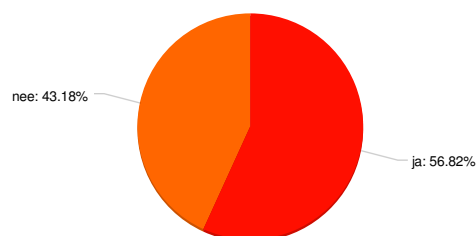

4. Ontvang je studiefinanciering? *

Aantal deelnemers: 44

25 (56.8%): ja

19 (43.2%): nee

5. Heb je een studielening? Zo ja, hoeveel bedraagt deze per maand? *

Aantal deelnemers: 44

- 0
- 0
- 1
- 1038
- 250
- 800
- 740
- 500
- 150
- 850
- 380
- 0
- 0
- 250
- 0
- 0
- Nee
- 600
- 280
- 150
- 200
- 0
- 200
- 165,33
- 0
- 0
- 250
- 300
- 200
- 250
- 0
- 300 euro
- 200
- 300
- 83,00
- 0
- 200
- 350
- 0
- 0
- 0
- 400
- 400
- 400

6. Hoeveel ontvang je maandelijks aan inkomsten uit een bijbaan? *

Aantal deelnemers: 44

- 300
- 500
- 1
- 0
- 750
- 500
- 200
- 240
- 300
- 0
- 84
- 100
- 400
- 350
- 450 euro
- 550
- 40
- 180
- 0
- 460
- 200
- 300
- 0
- 0
- 450
- 150
- 200
- 250
- 200
- 350
- 300
- 350 euro
- 300
- 400
- 450,00
- 450
- 300
- 450
- 450
- 500
- 700
- 500
- 500
- 600

7. Hoeveel ontvang je maandelijks aan huurtoeslag/zorgtoeslag? *

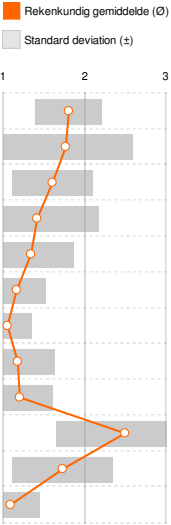
Aantal deelnemers: 44

- 0
- 75
- 4
- 0
- 89
- 130
- 78
- 80
- 130
- 73
- 87
- 83,00
- 80
- 83
- +-75
- 90
- 80
- 161
- 80
- 79
- 83
- 150
- 83
- 0
- 83
- 80
- 83
- 83
- 83
- 83
- 84
- 0
- 79 euro
- 230
- 84,00
- 84,00
- 83
- 0
- 83
- 80
- 84
- 230
- 83
- 80
- 79

8. Geef per onderstaande kostenpost aan wie deze betaalt. Betaal jij dit zelf of betalen je ouders dit voor jou? *

Aantal deelnemers: 44

	Jij betaalt zelf		Je ouders betalen		Niet van toepassing			
	(1)		(2)		(3)			
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Ø	±
Lesgeld/collegegeld en st...	9x	20,45	35x	79,55	-	-	1,80	0,41
Huur inclusief gas/water/...	21x	47,73	12x	27,27	11x	25,00	1,77	0,83
Zorgverzekering	16x	40,00	24x	60,00	-	-	1,60	0,50
Vervoerskosten	33x	75,00	4x	9,09	7x	15,91	1,41	0,76
Boodschappen	30x	68,18	13x	29,55	1x	2,27	1,34	0,53
Kleding	37x	84,09	7x	15,91	-	-	1,16	0,37
Uitgaan/bioscoop/lunchen...	43x	97,73	-	-	1x	2,27	1,05	0,30
Sportabonnement/hobby's	37x	84,09	6x	13,64	1x	2,27	1,18	0,45
Telefoonabonnement	35x	79,55	9x	20,45	-	-	1,20	0,41
Auto/scooter	10x	22,73	2x	4,55	32x	72,73	2,50	0,85
Rijbewijs	16x	36,36	24x	54,55	4x	9,09	1,73	0,62
Vakantie	41x	93,18	2x	4,55	1x	2,27	1,09	0,36

9. Hoeveel geef je maandelijks uit aan de volgende kostenposten? *

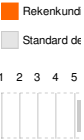
Aantal deelnemers: 44

	€250												€450										
	€0 tot €50		€50 tot €100		€100 tot €150		€150 tot €200		€200 tot €300		€300 tot €350		€350 tot €400		€400 to euro of meer		Niet van toepassing						
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		(6)		(7)		(8)		(9)		(10)		(11)		
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%			
Huur inclusief gas/water...	2x	4,55	1x	2,27	-	-	-	-	2x	4,55	3x	6,82	13x	29,55	8x	18,18	1x	2,27	3x	6,82	11x	25,00	7
Zorgverzekering	2x	5,00	16x	40,00	14x	35,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8x	20,00	4	
Vervoerskosten	32x	72,73	3x	6,82	1x	2,27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1x	2,27	7x	15,91	2
Boodschappen	8x	18,18	7x	15,91	8x	18,18	8x	18,18	7x	15,91	2x	4,55	-	-	-	-	-	-	-	-	4x	9,09	3
Kleding	8x	18,18	25x	56,82	9x	20,45	-	-	2x	4,55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Uitgaan/bioscoop/lunche...	6x	13,64	12x	27,27	19x	43,18	5x	11,36	1x	2,27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1x	2,27	2
Sportabonnement/hobby...	35x	79,55	4x	9,09	1x	2,27	1x	2,27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3x	6,82	1
Telefoonabonnement	35x	79,55	7x	15,91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2x	4,55	1
Auto/scooter	8x	18,18	-	-	3x	6,82	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33x	75,00	8
Vakantie	10x	22,73	22x	50,00	3x	6,82	2x	4,55	-	-	-	-	-	-	-	-	1x	2,27	3x	6,82	3x	6,82	3

10. Hoe tevreden ben je met de bijdrage van je ouders? *

Aantal deelnemers: 44

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)		
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Ø	±
Bijdrage van je ouders	3x	6,82	-	-	1x	2,27	2x	4,55	3x	6,82	9x	20,45

Bijlage L Werkblad kosten van jongmeerderjarigen

Uitgavencategorie	Hoogte maandelijkse uitgaven	Aandeel dat de ouders bijdragen	Aandeel dat de jongmeerderjarige zelf voor zijn rekening neemt
Huur (incl. Gas/water/licht) bij uitwonend kind	€	€	€
Kostgeld bij inwonend kind bij thuiswonend kind	€	€	€
Verblijfskosten van jongmeerderjarig kind bij ouders voor gebruik g/w/l	€	€	€
Zorgverzekering en overige verzekeringen	€	€	€
Collegegeld en overige studiekosten	€	€	€
Vervoerskosten (OV/auto/scooter)	€	€	€
Boodschappen	€	€	€
Kleding/schoenen	€	€	€
Vrijtijdsuitgaven (uitgaan/uiteten/verjaardagen)	€	€	€
Vakantie	€	€	€
Sportabonnement/lidmaatschap vereniging/hobby's	€	€	€
Telefoonabonnement	€	€	€
Rijbewijs	€	€	€
Persoonlijke verzorging	€	€	€
Diversen (sigaretten/goede doelen)	€	€	€
Grote aankopen (TV/laptop/meubels)	€	€	€
Totale kosten betaald door ouders	€	€	€
Totaal	€	€	€

In de tabel hoeven alleen de uitgaven categorieën te worden ingevuld die van toepassing zijn.

Bijlage M Werkblad inkomsten jongmeerderjarigen

Inkomsten bron	Hoogte maandelijkse inkomsten
Inkomsten uit een (bij)baan	€
Inkomsten aan studiefinanciering uit een basis- en aanvullende beurs	€
Inkomsten uit studielening	€
Inkomsten uit toeslagen/uitkeringen	€
Overige inkomsten	€
Totaal	€